

NA PRAGU NOVIH BORB

Enotni sindikati Svobodnega tržaškega ozemlja

Po poti demokracije

V nedeljo se je v Trstu sestala prva teritorialna skupščina Enotnih sindikatov vsega Svobodnega tržaškega ozemlja. Ta dogodek je pomemben in važen mejnik v razvoju sindikalnega pokreta pri nas.

Prvič v zgodovini sindikalnega gibanja smo videli v tej povojni dobi združene delegate vsega ozemlja, Slovence, Italijane in Hrvate v enotni sindikalni organizaciji.

Združitev sindikalnih organizacij obeh predelov Tržaškega ozemlja je za delavski razred in njegove sodelavce te nje še prav posebnega pomena v sedanjem času, ko demokratične sile vsega sveta sanjajo široko demokratično ljudsko fronto v obrambo neodvisnosti in miru proti manevrom imperialističnih in vojnoljubskih sil.

Ustanovitev enotne organizacije, ki združuje večino delovnega ljudstva Tržaškega ozemlja, je prav resen opomin vsem onim krogom, ki so leto dni, od pariškega sporazuma pa do danes, nenehno delovali, da bi zavrti in razbili vsak poizkus tržaškega delovnega ljudstva, da dobi edinstvo, najde pot do združitve obeh sedanjih sindikalnih organizacij. Demokratične sile in njih osnovno jedro, delavski razred vedo, da je treba najti pot do enotnosti delavskega razreda. Tako je prvi odločni korak k tej enotnosti prav združitev sindikalnih organizacij obeh predelov našega ozemlja.

Tečaj mednarodne reakcije in tujega imperializma, da bi razbile delavske vrste in z ekonomskega in političnega vidika grozile svobodoljubnim in demokratičnim delom sveta z novo vojno, so se trdno postavile po robu vse zdrave demokratične sile, ki branijo svoje pravice.

Zaradi tega je prav delovno ljudstvo, milijonska armada delavskega razreda zgodovinsko odgovorna za obrambo demokracije in miru.

Nedeljska ustanoviteljska skupščina je pokazala, da je delavski razred Tržaškega ozemlja zvest svojim tradicijam in odločno na braniku pred slehernim ekonomskim kakor tudi političnim zaslužnjem in v borbi za osnovne pridobitve demokratičnih množic.

Pred našo sindikalno organizacijo so velike in važne naloge. Danes smo v eni najtežjih dob borbe med imperializmom in demokratičnimi ljudskimi množicami, med demokratično in protidemokracijo.

Osvetila proti delavskemu razredu v najostrejših oblikah predvsem proti našemu delavskemu gibanju, nam dovolj jasno priča, da mora delavski razred Tržaškega ozemlja iz te nevarnosti najti not

V skladu z novo državno politično ureditvijo Trsta in njegovega ozemlja se je izvršila v nedeljo tudi v strukturi Enotnih sindikatov ustrezajoča sprememba. Enotni sindikati delavcev in kmetov se za Slovensko Primorje in Trst so se reorganizirali v Enotne sindikate Svobodnega tržaškega ozemlja. Ustanovni kongres tržaške razredne sindikalne zveze, pa je potekel tudi v znamenju novega borbenega duha, ki je zajel ves delavski razred Trsta in njegovega ozemlja spričo bednih naporov vseh žoltnih in črnih šovinističnih priganjačev imperialistične reakcije, ki si ustvarja, da bo v Trstu enako kakor v Grčiji, zpaniji, ZDA in drugod razbila vrste proletariata in ga spet pahnila v suženjstvo, ki ga je prav tržaško delavstvo v 25 letih fašizma in nacistične okupacije vse prehu do občutilo, da bi se spet povrnilo vanj. In končno je kongres potekel v znamenju neposredne organizacijske vključitve sindikalnih organizacij v Slovenski in Hrvatski Istri, katerih zastopniki so dali kongresu še svoj

posebni značaj spričo progresivnega duha, skovanega v zadnjih letih ljudske demokracije na istrskih tleh. Neki govornik na tržaškem kongresu ni okleval priznati, da je Istra prav v teh letih ustvarila iz nekdanjih zatiranih, suženjsko nastrojenih kmetov in delavcev ljudi, ki se zavedajo svoje stvari, ki jo znajo braniti visokega čela in ki jim marsikdo, ki ni živel v deželi, v kateri vlada resnična proletarska večina naroda, ni dorasel.

Kongres je potekel v znamenju razborite delavnosti, ki je prišla do izraza v nad vse živahnem poseganju v razpravo o vprašanjih, ki sta se jih dotaknila in jih analizirala ter razčistila oba glavna govornika. Trajal je ves dan. Zaključil se je s svečanin obetom, ki ga je v imenu vseh, izrazil kongresni predsednik, da se bodo tržaški Enotni sindikati vztrajno in dosledno borili za delavske pravice, dokler ne bodo izvojevane poslednjemu tržaškemu proletarcu, dokler ne bo imel sleherni delavec in kmet jasen občutek, da se niso borili zaman.

Ob otvoritvi

V imenu bivšega pokrajinskega odbora je dopoldne kmalu po 9. uri tov. Destradi otvoril kongres, na katerem so se zbrali delavski, kmečki in intelektualski delegati iz Trsta, njegove gornje okolice od Stivana do Milj pa tudi iz vse Slovenije in Hrvatske Istre od Kopra do Novega grada. Kongresna dvorana je bila svečano okrašena s proletarskimi parolami in delavskimi simboli, med katerimi je prišla še prav posebej do izraza umetniško izdelana rdeča sindikalna zastava, ki je sprožila med vsemi prisotnimi prvi plaz navdušenja.

Tov. Destradi je v svojem otvoritvenem govoru poudaril, da se mora tudi tržaško delavstvo uvrstiti v prve vrste na proletarski fronti proti imperializmu, ki se je zarotil tako proti italijanskim kakor tudi proti jugoslovanskim delavskim množicam. Tržaški sindikati, ki se v njih prav sedaj stvarno združujejo vsi napredni delavci iz cone A in cone B Tržaškega ozemlja, so z delom pokazali pred očmi vseh 75 milijonov delovnih ljudi, ki so organizirani v Svetovni sindikalni zvezi, da se zavedajo skupne stvari in da se borijo na skupni fronti. Nova tržaška sindikalna zveza bo to fronto s svojimi preizkušenimi vrstami še ojačila.

Proletarci iz cone B bodo tržaški mtovarišem odslej tudi neposredno pomagali, da bo postala organizacija tržaškega proletariata še trdnjša. Tržaški delovni ljudje pa se bodo skupno z njimi postavili v bran pridobitev, ki jim jih je prisnela osvoboditev izpod nacifašistič-

ke okupacije. Tržaški sindikati se bodo borili, da se bodo te pridobitve razširile na vse Tržaško ozemlje.

Varšavski sestanek evropskih komunističnih partij je postavil nov mejnik v razvoju mednarodne politike. Razčistil je odnose in razmerja, začrtal z vso jasnostjo pot, ki se odpira vsemu delavskemu razredu v borbi proti imperializmu, njegovim zaslužnjem težnjam in vojnim načrtom.

Pozdrav združenim proletarcem obeh con

Tudi tov. Vojmir je podpravlil delegate delovnega ljudstva Tržaškega ozemlja, ki so se na tem kongresu prvič združili, da si ustvarijo novo sindikalno organizacijo v skladu z novo politično situacijo. Sindikalni pokret je v zadnjih dveh letih napisal na tržaških tleh najlepše strani svoje borbe. Pred njim se odpirajo novi dnevi, ki bodo velikega pomena za njegov nadaljnji razvoj. Tržaško delavstvo se zaveda, da ga čakajo še težke borbe proti protiljudskim silam, ki si na vse načine prizadevajo, da bi ga razbili. Združeni proletarci Trsta in Tržaške Istre pa bodo kos vsem napadom imperializma in njegovih blapcev, tako da bodo tudi v bodoče ostali znan vsi njihovi poskusi, da bi razbili in uničili Enotne sindikate, mogočno orožje tržaškega delavstva v borbi proti imperializmu.

katov Slovenskega Primorja in Trsta, nešteto borb v obrambi interesov delavskega razreda in osnovnih demokratičnih pravic nam pričajo, da so ES zvesti načelom, na podlagi katerih je nastala Svetovna sindikalna zveza in pri teh načelih misli tržaški delavski razred tudi ostati ter nadaljevati svojo pot skupaj z vsemi demokratičnimi množicami našega ozemlja.

Bukovec Ivan-Vojmir.

Iz vsebine: USTANOVNI KONGRES ES STO-JA — TRŽAŠKI DELAVSKI RAZRED BO BRANIL PRIDOBITVE ISTRSKEGA KMEČKEGA LJUDSTVA — MED DOMJOM IN ZAVLJAMI — VINSKE BOLEZNI — KMETIJSKA OPRAVILA V NOVEMBRU — KRMILO REDNO NAŠO ŽIVINO — OSNOVNI NARAVNI ZAKONI IN POGOZDOVANJE — BOLGARSKA FRONTA DELA — KULTURNA IN PROSVETNA RAST ISTRSKEGA LJUDSTVA

Na predlog tov. Destradija je bilo nato izvoljeno kongresno predstvedstvo, v katerem so bili poleg predsednika Rizzottija tudi tovariši Caharija, Gratton iz Nabrežine, Hreščak z Opčin in Turkovič iz Buj. Kongres je nato sprejel dnevni red: otvoritev, volitev predsedstva, volitev verifikacijskega odbora, volitev volivne komisije, politični referat, organizacijski referat, volitev centralnega odbora in zaključek.

Na predlog tov. Levija se je kongres z enournim molkom spomnil vseh padlih proletarskih borcev.

Pri tretji točki dnevnega reda so bili izvoljeni v verifikacijski odbor tovariši: Malešičeva, Ceconi in Bonifaccio. Pri četrti točki dnevnega reda so bili izvoljeni v volivno komisijo tovariši Kralj Viktor, Mavle, Scabini, Giorgi in Perič.

(Dalje na 2. strani.)

V demokratičnem taboru Pred ustanovitvijo tržaške SIAU

V nedeljo bo ustanovni kongres Slovensko-italijanske antifašistične unije za Tržaško ozemlje. Tedaj se bo reorganizirala ta naša velika vseljudska politična organizacija v skladu z novo državno-pravno ureditvijo Trsta, pripadajoče okolice in Tržaške Istre. Prav v isti čas pa bo njen kongres naš domači odraz mednarodno-političnega razvoja, ki beleži te dni novo razvojno stopnjo: jasno in nedvoumno ločitev sveta v dva tabora — imperialističnega in demokratičnega, ki je postala nujna spričo odkrite vojne politike ameriškega monopolskega imperializma v Evropi in izven nje.

V zvezi z bližnjim kongresom in tem mednarodno-političnim razvojem je bil tudi širši sestanek aktivistov OF iz tržaškega predela novega ozemlja, na katerem je podal tajnik izvršnega odbora naše velike unije tov. Branko Babič nad vse pomemben referat.

V njem je uvodno ugotovil, da je Tržaško ozemlje postalo politično dejstvo, ki so ob njem zvedele vse zahrbtnje spekulacije sovražnega tabora, ki niso bile le krajevnega pomena, marveč so zastrupljale tudi mednarodno-politično ozračje.

Mednarodno-politični razvoj pa se je v zadnjih mesecih izkristaliziral tako, da je danes v osnovi vsakomur jasno, da ni več mogoče govoriti o kakšnih zavezniških odnosih, ki so se ustvarili med SZ in ZDA v zadnji vojni z namenom, da se nacifašizem uniči. Sicer so na zapadu že v času vojne gojili imperialistične tendence glede vojnih ciljev in povojne ureditve sveta, s katero si je hotel zapadni imperializem zagotoviti svojo svetovno nadoblast, v bistvu enako, kakor je po njej težil pravkar premagani nacizem. V nasprotju z demokratičnimi silami, ki so se borile in zmagale, da svetu zagotovijo trajen mir in plodno sodelovanje vseh držav po načelih enakopravnosti in neodvisnosti, je ameriški imperializem pritiral v zadnjih mesecih svet do tega, da se je ločil v dva tabora. Nasprotstva med njimi so se stopnjevala obe poslednji leti od konference do konference, dokler niso dosegla svoj višek v Marshallovem gospodarsko in politično razvojnem načrtu. Jasno je, da se je moral takemu načrtu upreti ves demokratični svet. Varšavski posvet 9 komunističnih partij in njegova deklaracija sta odločno izraz tega odbora. Varšavski posvet je razčistil situacijo, je dal vsemu demokratičnemu gibanju v mednarodnem merilu jasne perspektive v borbi proti vsem imperialističnim poskusom, da bi se izvala tretja svetovna vojna. Toda v resnici ta

ke možnosti danes ni, ker so si demokratične sile ustvarile odlične pozicije, da z enotnim nastopom lahko preprečijo vojno, ki si je nihče na svetu ne želi.

Kakor v mednarodnem svetu je bila tudi pri nas potegnena jasna črta med odnosi med političnimi silami. Tudi pri nas ni srednje politike. Opredelitev za eno ali drugo stran je neizbežna. Tržaško demokratično ljudstvo se je v tem vprašanju že davno odločilo. Ravno slovenski narod pa predstavlja danes v Jugoslaviji in skupno z njo enega izmed temeljev demokratične fronte. Tržaški Slovenci smo ostali izven Jugoslavije vprav zaradi ohranitve miru. V okviru Tržaškega ozemlja se bomo borili za naše socialne in narodne pravice, tesno povezani z italijanskimi demokratičnimi množicami v okviru SIAU. Za nas ni druge poti.

Spričo odnosa političnih sil in okoliščine, da si je ameriški imperializem izbral Trst za torišče svojega delovanja, je jasno, da bo poskusil razbiti in oslabiliti to našo demokratično fronto bratstva in edinstva. Z njim ni mogoče noben kompromis, zato je pri nas jasna odločitev med frontama demokracije in reakcije. Čeprav nismo proti sporazumu z drugimi strankami, je naravno, da mora sleherni sporazum le okrepiti demokratične pozicije. Sleherni popuščanje, sleherni moduš vivendi pa bi v sedanjih okoliščinah zgolj slabili naše sile. Zato bo pri prvih tržaških volitvah SIAU predstavljala osnovo demokratičnih sil nasproti strankam bivšega CLN, ki so se udinjile svetovnemu imperializmu.

Kako se bomo borili? Na kongresu ljudske fronte Jugoslavije je maršal Tito naglasil, da je osnova demokratičnih sil enotna politično gibanje enotna ljudska fronta. Prav ta enotnost je bistveni pogoj tudi za našo zmago. Če bomo znali v okviru SIAU zbrati vse demokratično usmerjene ljudi in pravilno zastopati interese demokratičnih množic, bomo imeli na svoji strani ogromno večino prebivalstva, čeprav je organizacija le ena.

In posebno velja za nas Slovence, da nenehno krepimo in utrjujemo OF, da se odločno in brezkompromisno borimo proti vsem, ki bi nas skušali razbiti in vezati našo usodo na tako zvane zapadne sile. Vsi do zadnjega se inoramo zavedati, da smo sredi borbe tujega zapadnega imperializma proti demokratični fronti Jugoslavije, Sovjetske zveze in vseh ostalih miroljubnih držav, zato nihče od nas nima pravice, da bi ostal ob strani.

Na fronti tržaškega delavskega razreda

Združimo se na terenu!

Sindikalno-politični referat tov. Destradija

Ob splošni pozornosti je nato tov. De Stradi razvil v svojem referatu široko zajeto analizo vseh dosedanjih borb tržaškega proletariata, v katerih okviru je prišla še posebej do izraza borba za združitve vseh delovnih sil, prvo in najjačje orožje nasproti okupatorju in izkoriščevalcu. Hkratu pa se je razvil tudi politični in delovni program tržaškega delavskega razreda, ki se mora strniti v granični blok nasproti bloku imperialistov če že ne pri vrhovih, pa neposredno na delovnih, v tovarnah in delavnicah, na njih in v uradih.

V taboru progresivnih sil

Za mednarodni in domači položaj dvavskega razreda, je pričel tov. Destradi, je bistvenega pomena razvrstitev političnih sil, ki delujejo v svetovnem merilu in ki so se prav ta čas ostro razporedile v dva popolnoma ločena tabora. Na eni strani so demokratične sile, na drugi sile imperializma. Tako smo se znašli v vrtnico vedno ostrejših borb med demokracijo in antidemokracijo, med napredkom in reakcijo, med silo miru in silami, ki ne tijo tretjo svetovno vojno. V teku preteklih svetovne vojne so se te sile znašle v istem taboru, ene, ker so se iskreno borile za uničenje nacifašizma, svobodo narodov, drugo pa so imele drugačne namene tako glede ciljev te vojne kakor glede povojne ureditve sveta.

Sovjetska zveza si je prizadevala uničiti nacifašizem na vojaškem, gospodarskem, socialnem in političnem polju, obnoviti demokracijo, preprečiti v bodoče vse nove napade nemškega imperializma, organizirati mednarodno sodelovanje in zagotoviti človeštvu pravičen mir. Anglo-ameriški imperializem pa se je boril, da bi odpravil konkurenta in utrdil svojo hegemonijo, da bi znova oslabil demokracijo in ojačil imperializem, priklenil narode v verige suženjstva, ki niso prav nič drugačne od fašističnih.

Vojni naklepi imperializma

Toda kriza kapitalizma se pogloblja in ZDA se ji naglo bližajo vedoč, da bo izzvala strašne posledice ne le zanj, marveč tudi za vse dežele, ki so gospodarsko odvisne ali kakor koli povezane s severno-ameriškim kapitalizmom. Spričo takih perspektiv je jasno, da si skuša imperializem najti izhod in prav temu je treba pripisati njegovo prizadevanje, da bi gospodarsko zaslužil in oslabil druge dežele, uničil njihovo industrijo. Marshallov plan izpričuje, kako naj bi se Amerika to oblast prigrabila v Evropi.

Ameriški imperializem pa je pri tem naletel na demokratični blok, ki stoji neomajno na pozicijah neodvisnosti in blagostanja narodov, miru in napredka. Demokratični narodi utrjujejo delavski pokret, branijo demokracijo, ne le v Evropi, v Spaniji, marveč tudi na Bližnjem in Daljnem vzhodu, v Palestini, Indokini, na Kitajskem itd., kjer se imperializem poslužuje nasilja, korupcije, izigravanja notranjih sporov da bi pod krinko liberalne propagande dosegel svoje resnične cilje s pomočjo hujskačev, provokatorjev in finančnikov, izval nevo vojno. V ta namen podpira imperializem fašistične sile, ustvarja nov fašizem, da bi z njim udaril po delavskem razredu.

Rovarstvo žolnih hlapcev

Kakor so v Grčiji zatrli sindikate in pozaprli sindikalne delavske voditelje, kakor je zadela ista usoda delavski pokret v Spaniji in Indoneziji, tako hoče imperializem streti delavsko gibanje tudi drugod. Toda prav v drugi svetovni vojni si je delavski pokret utrdil svoje pozicije. Postal je osnovno jedro osvobodilnih front, partizanskih vojsk, ki so bile največje orožje v borbi proti nacifašizmu. In tudi danes je

proletariat jedro vseh sil, ki se borijo za napredek in demokracijo na svetu.

V delavske vrste je imperializem vtihotapil svoje agente, ki si prizadevajo, da bi uslužili nacide in države velikim imperialističnim trustom in razbili proletarske vrste. Zato sta se pojavili v Ameriki dve sindikalni organizaciji, ki se razlikujeta po svojih interesih, ki se je ena izmed njih postavila na branik antifašizma in demokracije, da bi izpolnila težnje delavstva vsega sveta, druga pa v službo imperialističnih in ekspanzionističnih sil pod vodstvom reakcionarnih elementov, ki naj zrušijo delavski razred in poženejo svet v novo vojno. Ta je zato tudi sklenila postaviti na noge posebne delavske organizacije, ki naj zanesejo razkol po vsem svetu in ojačijo vpliv ameriških imperialističnih sil tudi drugod. Skušali so ustanoviti svoj evropski urad v Parizu, da bi zajezili pohod demokratičnih sil v delavskih vrstah. Francoska delavska zveza jim je prekržala njihove naklepe. Zato skušajo najti sedaj gostoljubnejšo streho v Londonu, Bruxellesu ali Zenevi. Te sile si iz enakih razlogov prizadevajo ustanoviti posebno organizacijo tudi med Nemci, da bi tako razdelili nemški proletariat. In pri tem se poslužujejo intrig in korupcije,

Moč demokratičnih sil

Mnogo govorijo o vojni. Ameriški tisk poslušno služi ameriškim imperialistom, ki so jim prav vse mogoče zastave in vse mogoče pretveze, da doseže vselej le eno, namreč svetovno hegemonijo, da zaradi nje tudi sproži vojno proti drugemu taboru, ki so v njem Sovjetska zveza, Jugoslavija in druge progresivne, demokratične dežele. Ameriški vojni hujskači, ki delujejo v Turčiji, Grčiji, Angliji in drugih deželah, predobro vedo, da ti narodi delavcev, kmetov in intelektualcev obsojajo novo vojno. Med njimi so na prvem mestu eksponenti ameriških kapitalističnih monopolov, ki jim je druga svetovna vojna prinesla največje dobičke. Če primerjamo samo zadnjih pet let pred vojno in pet let v teku vojne, bomo po uradnih statističnih podatkih ugotovili, da so ti monopolisti zaslužili v prvem razdobju 15, v drugem 52 milijard dolarjev. Pri svojih špekulacijah z vojno so izbili iz svojih na'ozb po 200 do 300 in v posameznih primerih celo po 800% dobička. Zato jim vojna pač ni odvratna.

Toda med željami teh monopolistov in med možnostjo, da dejansko pride do vojne, je velika razlika. In narodi vsega sveta vojne nočejo, se borijo proti njej. Zato nas ne sme omajati vojna propaganda, ki se je z njo sinhroniziral tudi ves domači reakcionarni tisk, ki slepo izpolnjuje ukaze svojih gospodarjev. Biti moramo le budni in hkratu ne smemo podcenjevati svojih sil, ne precejevati sil nasprotnika. Če je res, da je monakovska politika oju načela napadalec, je tudi res, da se zgodovina nikoli ne ponavlja. Če

Val iredentizma proti evropskemu miru

Mednarodni razvoj te borbe med progresivnim in reakcionarnim svetom se odraža tudi v našem domačem, političnem in gospodarskem življenju. Eden izmed snotov imperialističnih sil je, da spremenijo naše ozemlje v oporišče za intrige in provokacije proti Titovi Jugoslaviji, a obenem za nspad na demokratični pokret Italije, ki ruši vlado nesloge in imperialističnih hlapcev. Tržaški delovni ljudje ne bodo pozabili groženj krščanskega demokrata in prenapetega nacionalista Bettiola, da bo sprožil tak val nacionalizma in iredentizma, na našem ozemlju, da ne bo miru v Evropi. Ta grožnja je hkratu definicija njihovega programa, je parola vojne, bede, je negacija demokracije, delavskih in ljudskih interesov. Bettiolova izjava je osnova za analizo dogodkov zadnjih dveh let

podkupujejo delavske odpadnike ter pošiljajo posebne delegacije s posebnimi pooblastili v nemške in avstrijske dežele. Celu ameriško zunanje ministrstvo računa s temi odpadniškimi elementi kot dragoceno pomočjo za svojo zavojevalno politiko.

Njih jalovi uspehi

Ze v teku vojne je ta organizacija dodelila milijon dolarjev v pomoč evropskim sindikatoma. Kakšna je bila ta pomoč je dokazal Antonini, ki je prišel v Italijo in ponudil nekaterim sindikalnim voditeljem že leta 1944. četr milijona dolarjev, da bi izzvali razkol v vrstah italijanske delavske zbornice in postavili na noge sindikalno organizacijo — brez komunistov. Antoniju so se njegovi naklepi takrat izjalovili, a ni odnehal. Vrnil se je leto dni kasneje in ponudil tajniku italijanske delavske zbornice Lizardiju nadaljnjih 125 tisoč dolarjev, da bi se postavil proti Svetovni sindikalni zvezi. Tudi ta naklep mu ni uspel. Lani se je tretjič pojavil in delavskim voditeljem v Italiji ponudil novo finančno pomoč. Tokrat je našel oporo na političnem terenu, v vrstah socialistične stranke, proslulem Saragatu. S pomočjo ameriških krogov in Vatikana je doseglo delovanje reakcije v Italiji na ta način nekaj uspehov. Njen namen je, da izloča demokratične sile in jim onemogoči prevzeti oblast.

je res, da je bila napadalna iniciativa pred letom 1939. v nemških rokah in je danes v rokah Američanov, ki so sprožili križarsko vojno proti miru in napredku pod krinko antikomunizma. Je prav tako res, da so demokratične sile jače od reakcionarnih, da se od njihove enotnosti, od enotnosti delavskega razreda vsega sveta odvisno ali bodo znale v borbi proti imperialističnim naklepom ohraniti in ustvariti demokratičen mir.

Poroštva njih uspeha

Demokratične sile so jače, ker je imperializem izšel iz druge svetovne vojne oslabilen. Fašizem je bil vojaško premagan, demokratični pokret je bil ojačen. V okviru svetovne sindikalne zveze je združenih 75 milijonov delavcev. Prav ta zveza predstavlja eno največjih pridobitev demokracije. Kolonialna revolucija, ki se z vso silo razvija na Kitajskem, v Indoneziji, Indiji, Indokini, na Bližnjem vzhodu je drugi pozitiven rezultat zadnje svetovne vojne. Iz nje so izšle svobodne in neodvisne države novega, progresivnega, ljudskega demokratičnega tipa, ki je v njih delavski razred odločilni faktor političnega, gospodarskega in socialnega življenja. Velika demokratična pokreta v Italiji in Franciji se z uspehom borita za realizacijo velikih postulatov proletariata. In končno se tudi v velikih imperialističnih državah, v ZDA in Veliki Britaniji razvijajo progresivni pokreti, ki postajajo vedno resnejša ovira vojnim načrtom monopolističnih imperialistov.

Klevete in intrige tržaških razkolnikov

Ni čuda, da je imperianistična agencija v Trstu po angloameriški okupaciji naščuvala svoje agente, da izzovejo razkol v delavskih vrstah, ki so toliko doprinesle v borbi proti nacifašizmu, protinjihovi skupni razredni sindikalni organizaciji, ki je toliko branila delavske in ljudske težnje in interese. Igrali so na nacionalni sentimentalizem, na državne predsodke, podtikali Enotnim sindikatom slovanski značaj, jih opravljali, kakor da bi bili orodje v rokah slovanskega impe-

rializma. Njih edini in skriti namen pa je bil le ta, preprečiti da bi delavska borba zajela tako silo, in tak vzgon, kakor to terjajo velike naloge, ki si jih je zastavila svetovna sindikalna organizacija. Odtlej se je pojavila nevarnost za tržaški sindikalni pokret, za njegovo neodvisnost, za njegovo svobodno delovanje. Ustanovitev nasprotne sindikalne organizacije je imela nalogo izločiti del delavcev iz razredne borbe, povsem v duhu prizadevanj ameriških trustov, ki so v Ameriki dosegli, kjer parlament ne glasuje o zakonih, da bi omejevali njihovo

Od pariškega sindikalnega sporazuma do ustanovitve Tržaškega ozemlja

Enotni sindikati so bili takoj pripravljeni za uresničenje tega sporazuma. Politični eksponenti za hrbtom Delavske zbornice pa so njegovo izvedbo zavlačevali in krščanska demokracija je storila vse, da si ohrani manevrsko maso, ki bi ž njo razpolagal Bettiol proti delavskemu razredu in progresivnim demokratičnim delovnim silam. Kakor Antonini in Selva v Italiji, kakor imperialistični agenti v Franciji, tako skušajo ti ljudje tudi pri nas dejansko razbiti enotnost delavskega razreda, omejiti njihovo svobodo. Ze 1. marca t. l. bi bile morale biti dovršene priprave za združitveni kongres, toda od pariškega sporazuma je poteklo že 12 mesecev, a na poti do združitve ni bil storjen noben korak. Z odklonitvijo dvojezičnosti in enotnih kandidatnih list, z abstinenco v okviru O.O. S.S. so pričeli svoje zavlačevalno delo, da tudi 15. maja ni prišlo do kongresa. Prvomajskim proslavam niso hoteli priznati njihovega pravega značaja. Zavrnilo so poziv Svetovne sindikalne zveze za pomoč španskemu in grškemu ljudstvu, sprožili kampanjo klevet v tisku proti Enotnim sindikatom, iztaknili vse mogoče procedurne ovire, potvorili sporazume O.O.S.S. v pogledu volitev v kmetijski, stavbinski in pristaniški stroki, gnali samostanske sestre na volitve, da so je zavlačevali združitve in svoje razdorno delovanje še ojačili v trenutku, ko bi se moral realizirati tržaški del mirovne pogodbe z Italijo, vpričo katerega so izzvali dokončno prekinitve slehernega sodelovanja. Znani primer Linardija je konkreten dokaz duha in namer teh ljudi v Delavski zbornici. Njegove prevokacije so bile razkrinkane, toda to jih ni zmotilo, marveč so tako izzvali trebanski incident.

Poslednje nakane reakcije

Tedaj je nastopil trenutek, ko je bilo formalno ustanovljeno Tržaško ozemlje, ko je bilo treba spremeniti Bettiolovo grožnjo v dejanje. Kevodje reakcije pri Delavski zbornici niso računali na vztrajnost in doslednost ES glede sindikalne združitve. 14. septembra je postala mala Milka Vrabečeva žrtev atentata, ki je bil zasnovan proti demokratičnim silam. Enotni sindikati so odgovorili s splošno stavko, ki se ji Delavska zbornica ni hotela pridružiti. Bil je trenutek, ko so bile mobilizirane vse sile delavskega razreda, ko je moral delavski razred nastopiti z vso odločnostjo v borbi proti fašizmu v duhu statuta Svetovne sindikalne zveze. Pri Delavski zvezi so vedeli, da bo prišlo do neredov v mestu, da v Trstu ne sme biti pomirjenja duhov ne mirnega sožitja.

Splošna stavka pa je dokazala splošno orientacijo delavskega razreda. Vrstam ES se je pridružilo mnogo ljudi celo iz Delavske zbornice, ki so sodelovali v stavki in pri protestnih resolucijah. Fašistične tolpe pa so že tako daleč razvile svoje ofenzivo, da so morale demokratične sile nastopiti brez oklevanja. Ko so delavci očistili ulice fašističnih nasilničev, se je ost reakcije znova okrenila proti jedru demokratičnih sil, proti tržaškemu delavstvu in je 16. oktobra ob priliki pogreba svoje žrtev izzvala nove incidente, ki si jih je zasnovala kot povod za prelom pri pogajanjih za združitve.

Neznatni incident v ladjedelnici Sv. Marka je bil za Delavsko zbornico in za Cosulichu dovolj primeren razlog, da so nasproti stavki po-

nasilje, marveč izdajajo zakone, ki kratijo pravice delavskih organizacij.

Tržaški delavski razred pa je v zavesti svoje odgovornosti pred vsem demokratičnim svetom prepoznal to nevarnost in se je pogljal na delo, da prepreči razkol, da ustvari popolno enotnost in neomajno fronto delavske borbe na političnem, gospodarskem in socialnem področju. Ob njegovo stran so se postavili jugoslovanski sindikat, italijanska delavska in svetovna sindikata na zveza. Prišlo je do pariškega sporazuma.

stavili izporo delavstva. Njih poslednji cilj pa je bil slej ko prej razkol delavske enotnosti, uveljavljanje novega fašizma. Se več, delavski voditelji iz ladjedelnice so bili postavljeni pred sodišče in pet izmed njih je bilo obsodjenih, del ostalih je bilo odpuščenih, vse z namenom, da bi se postavila nova ovira pomirjenju ljudstva in združitvi vseh delovnih ljudi na Tržaškem ozemlju.

Reakcionarni tisk je zapel bežano o moralizaciji ladjedelnice. Moralizirati se torej pravi bromiti borbenega in združitvenega duha delavskega razreda, mu iztrgati pravico do njegovih zastopnikov na delovništvu, uničiti jedro demokratičnih sil, kakor ga predstavlja prav delavstvo tržaških ladjedelnic. A svoje stvari slej ko prej niso bili gotovi. Zato so zasnovali nove incidente, napad na Pinguentija, dogodek pri Flemu, kjer je peščica razgrajčev intonirala «Glovinazzo».

(Dalje na 3. strani.)

Tekmujmo v tednu našega tiskala

Od 1. do 9. novembra bo na Tržaškem ozemlju »Teden demokratičnega tiskala«. Da bo kar najbolje uspel, razpisuje pripravljalni odbor več tekmovalj. Zanimivo bo vsekakor tekmovalje za stenčase, ki so nenadomestljivo vzgojno in borbeno orodje množic. Tako v mestu kot na vasi, v šoli kot v lovarni. Tege tekmovalje se bo udeležilo mnogo stenčasov iz raznih organizacij, tovarn in vasi. Zato bodo izločene tekme in finalna v Trstu. Stenčasi bodo morali biti v dveh izvodih. Odlikovani bodo trije stenčasi, njihovi uredniki pa bodo povabljeni k sodelovanju pri demokratičnih publikacijah.

V Trstu in na ostalem ozemlju bo tudi tekmovalje za nabranje naročnine za demokratične publikacije in časopise. 10. najboljših nabiralcev naročnin bo prejelo za nagrado knjige. Kdor se zaveda važnosti našega tiska, bo v tem tednu prav gotovo nabral nekaj novih naročnikov za naše časopise.

Poleg tega bo tudi tekmovalje za širjenje našega tiska, saj je to glavni cilj tedna. V to svrhu bodo postavljena dne 7., 8. in 9. novembra v Trstu in na deželi stojnice z demokratičnimi knjigami, revijami in časopisi. V Trstu postavljene stojnice bodo med seboj tekmovali. Oceno pri tekmi bodo določili na osnovi celokupnega inkasa.

Važno je tekmovalje za najboljše dopise. Naši časopisi morajo biti povezani z življenjem in borbo vsakega ljudstva. Zato je potrebno, da je vsak naš človek, bodisi kmet ali delavec, v tovarni ali na prosvetnem polju čim tesneje povezan z našim tiskom. Vsi demokrati in vsi sloji, ki najdejo v svoji sredi snov, ki bi zanimala javnost in ki je vredna, da je priobčena, naj pošljejo svoje dopise prireditvenemu odboru. Trst, dopise prireditvenemu odboru. Trst, revije »Donne«. Nagrajenih bo 20 najboljših dopisov, ki bodo objavljani v demokratičnih listih.

Le sezite po peresu in napišite, kar se vam zdi važno iz vašega okolja! Tako boste sodelovali in pomagali našemu tisku v borbi za pravice delovnega ljudstva.

Udeležimo se vsi tekmovalje v tednu demokratičnega tiskala!

Da bo tržaški delavski razred graniten blok

Nezadržno po poti do popolne delavske enotnosti, demokracije in neodvisnosti

Pri vsem tem je naša naloga, da se nezadržno borimo za enotnost delavskega razreda. Zgolj z združenimi silami bomo lahko dosegli, da bomo enkrat za vselej prekržili račune imperialističnim agentom. Delavski razred sleherne dežele mora konsolidirati svojo enotnost proti imperialističnemu bloku. Le tako bo lahko nadaljeval borbo za neodvisnost in svobodo narodov.

Potrebnost je, je dejal Marx leta 1864, da morajo sindikati navdati ves svet s prepričanjem, da njihovi napor niti zdaleka niso egoistični in zainteresirani, marveč da je imajo namen osvoboditi delovne množice. Tak je končni cilj našega dnevnega dela, kajti sindikat ima posebno vlogo v borbi proti imperiaлизmu.

Skušal sem vam podati značilne pike imperializma in skritih organizacij, o njih vodilnih ljudeh, ki v resnici niso nič drugega kakor lukne na nitih drugih. Enotni sindikati korakajo dalje po poti, ki so jo nastopili, in bodo bli v interesu delavcev do kraja. O tem pričča borba za združitev, za demokracijo, za delavsko neodvisnost našega ozemlja.

Na častnem mestu

Najvišji predstavniki demokracije so tržaškemu delavstvu izrazili svoje priznanje: »Tržaške demokratske sile so si s svojo slavno junaško borbo priborile častno mesto v vrstah demokracije vsega sveta.« Zlomiti silo reakcije, to je naš cilj, preprečiti, da bi ta sila prodrla v veliko mednarodno družino delavcev, to je naša neposredna naloga. Prav zato pozivamo delavce iz Delavske zbornice, da se nam pridružijo in da se borijo z nami in ob strani vseh demokratov, da bomo ustvarili enotnost vseh delovnih sil, izboljšali in razkrinkali elemente, ki se borijo proti njej. Združimo se, kajti nikoli kakor sedaj nismo imeli tolike potrebe, da si ustvarimo graniten blok in se z njim postavimo proti bloku imperiaлизma.

Delavci Tržaškega ozemlja, združimo se v naši organizaciji, da bomo skupno ojačili demokracijo in oslabili vedno bolj imperialistično fronto, da bomo odpravili izkoriščanje človeka po človeku, da bo triumfirala napredki živeli Enotni sindikati, živela velika mednarodna družina vseh delavcev!

Razprava o referatu tov. Destradija

Ko se je poleglo navdušenje, s katerim je bil sprejet referat tov. Destradija se je zvrstilo še v dopoldanskih urah v diskusiji o njenih delegatov. Se pred diskusijo je predsednik Rizzotti predlagal pozdravno brzojavko Svetovni sindikalni zvezi. Brzojavka se je glasila: Z ustanovnega obnega zbora Enotnih sindikatov Tržaškega ozemlja pozdravljamo Svetovno sindikalno zvezo in ji sporočamo združitev delavstva obeti dosedanjih con ozemlja, ki bo ojačila sindikalno gibanje na Tržaškem ozemlju ter pospešila dosega popolne sindikalne enotnosti vsega tržaškega delavstva.

Brzojavka je bila sprejeta z velikim aplavzom.

Izgradnja istrskega delavstva

Med prvimi govorniki se je oglašal tudi tov. Rotta iz piranskih selin, ki je s svojim govorom, s svojimi podatki o borbi za plan in o združevanju z vsemi ostalimi množičnimi organizacijami, zbudil med delavstvom veliko pozornost. In še prav posebej so v vrstah delegatov našli istrskega delavstva s tržaškimi. Tudi tov. Skočir je opozoril skupno na povsem drugo ozračje, v katerem raste in se jači delavski razred v Tržaški Istri. V con A mora delavstvo stavkati, mora v razpravi za svoje pravice, v con B se mora v zavesti, da je oblast v njegovih rokah. V Trstu dušita delovnega

človeka bogastvo in izobilje blaga, ki mu ni dostopno, v Trstu vlada kapital, v Istri vlada delo. Ko se bo združitve obeh delov Tržaškega ozemlja dokončno izvršila bo istrsko delavstvo tesno sodelovalo z vsem delavstvom v Trstu. Ze sedaj pa ga poziva, da se postavi v obrambo vseh pridobitev, ki si jih je izvojevalo istrsko delavstvo in da se z vso doslednostjo bori, da bodo te pridobitve razširjene na vse Tr-

Reorganizacija naših sindikatov v skladu z novo politično ureditvijo Trsta in Tržaške Istre

Na popoldanskem zasedanju je tov. Ivan Bukovec podal organizacijsko poročilo, v katerem je posebej govoril o reorganizaciji sindikalnih višjih in nižjih edinic, o ideološki in obči prosvetni izgradnji sindikalnih aktivistov ter o izgradnji sindikalnih kadrov.

V maju 1945 so tržaški delavci izšli iz dolge krvave borbe proti fašizmu in ustanovili Enotne sindikate. Od leta 1943, ko so se pojavile njih prve organizacijske oblike, in od leta 1945, ko je delavski pokret na Primorskem dobil legalni značaj, je poteklo nekaj kratkih let borbe, v katerih se je uveljavilo naše sindikalno gibanje. Sindikati so morali prevzeti največjo težo v borbi za naše socialne in gospodarske pravice, pa tudi v obrambi politično socialnih pridobitev delavstva in vsega ljudstva. Naše sindikalno linijo smo razvili tako v OOSS-u, bila je v svojih obči po-

Nova organizacijska struktura

Današnja skupščina bo dala naši po katerih se bo prav tako opirala na organizacijsko porazdelitev sindikalnih pokretov v drugih evropskih državah. Njena reorganizacija ji bo dala tudi s tehnično-organizacijskega vidika možnost da se ustvari enotni blok vsega delavskega razreda.

Dosedanje stroke se bodo spremenile v teritorialne strokovne organizacije in bodo tako postale večjega pomena, ker se bo njihov delokrog razširil na vse ozemlje, tako da bodo v vsaki stroki organizirani na vsem ozemlju vsi delavci, ki ji pripadajo.

Teritorialna preureditev

Tržaško ozemlje se bo v zvezi z reorganizacijo Enotnih sindikatov razdelilo poleg glavnega mesta na štiri okraje. Mestna organizacija bo obsegala poleg mestnih edinic tudi krajevne podružnice na Opčinah, Proseku, Bazovici, pri Sv. Križu, v Trebčah, Gropadi in Repentaboru.

Miljska okrajna organizacija bo obsegala občinski podružnici v Miljah in Dolini. V prvi izmed njih bodo krajevne podružnice v Miljah, Camporu, Hrevatinah, Sv. Barbari, Skofijah in Zavljah, v drugi pa krajevni podružnici v Dolini in Domju.

Nabrežinski okraj bo razdeljen prav tako na dve občinski podružnici. Nabrežinska bo obsegala krajevne podružnice v Sempolaju, Vižuljah, Devinu in Nabrežini, zgojniška pa krajevne podružnice v Zgoniku, Gašrovici in Malem Repnu.

Koprski okraj bo obsegal občinske podružnice v Kopru, Izoli in Piranu. Koprška bo razdeljena na krajevne podružnice v Ankaranu, Bertokih, Gažonu, Kostaboni, Marzigah, Pobegih, Sv. Donatu, Smarjah, Semeđeli, Salari, Vanganolu, Sv. Antonu, Dekanah, Pomjanu in Skofijah. Izolska občinska podružnica bo sestavljena iz krajevnih podružnic v Kortah, Maliji, Setoru in Saletu, ona v Piranu pa iz krajevnih podružnic v Strunjanu, Portorožu, Sv. Luciji, Sv. Bartolu, Sičolah, Sempetru, Novi vasi in Padni.

žško ozemlje. Tov. Pazzanin je govoril o kulturni izgradnji istrskega delavstva, ki je dosegla svoj prvi višek v sijajnem koprskem festivalu, o neposredni obrambi interesov vsakega posameznega delavca in delavke, o vedno jačem organiziranju vsega delovnega ljudstva v sindikalnih organizacijah.

Tov. Petronio je naglasil pomen Destradijevih izjav o sindikalni združitvi. Težnja po združitvi je treba prenesti do zadnjega delavca na teren. Tov. Muslin je v svojem kratkem govoru ugotovil, da prodira potreba po sindikalni enotnosti tudi v one vrste delavcev, ki še niso organizirani v ES. V bodoče bo treba na teren s prepričevalnimi argumenti, da se razkrinkajo mahi-

tezah sprejeta tudi na zadnjem zborovanju pokrajinske sindikalne zveze v Izoli. Ta naša linija povsem ustreza duhu in programu svetovne sindikalne zveze. Na tej liniji bomo neposredne interese delavstva. Enotnost delavskih sil v obeh delih Tržaškega ozemlja, ki jo sedaj ustvarjamo, bo morala prizadejati močnejši udarec vsem razbijajočim delavskega razreda. Ze v Parizu je bilo dogovorjeno, da je treba v Trstu ustanoviti skupno sindikalno organizacijo, ki bo predstavljala do kraja ves delavski razred. Se sedaj so vsi naši napor posvečeni temu namenu, toda Delavska zbornica si vedno znova prizadeva, da bi odgledila in onemogočila sleherno odločitev v okviru OOSS. Velika večina italijanskih, slovenskih in hrvaških delavcev Tržaškega ozemlja se je ne glede na svoje politično prepričanje trdno odločila, boriti se za svojo enotnost ne glede na vse imperialistične manevre.

Končno bo bujski okraj razdeljen na občinske podružnice v Bujah, Umagu in Novem gradu. Bujska bo obsegala krajevne podružnice v Tribanu, Krašici, Grožnju, Martinčičih, Mumijanu, Brdih, Sorbaru, Kaštelu, Kostanjah in Karšetah, umaška one v Petroviji, Materadi, Lovrečici, Sv. Mariji od Krasa in Savudriji in končno ona v Novem gradu krajevne podružnice v Basaniji, Brtonilji, Fiorinih in Novi vasi.

Ustroj glavnega odbora

Glavni odbor bo sestavljen iz 41 članov, iz njihovih vrst se bo konstituiral izvršilni odbor s predsednikom, tajnikom, tremi podtajniki in 7 člani.

Sedež Enotnih sindikatov bo v Trstu, glavni odbor bo opravljal tudi funkcije mestnega odbora, enako načelo se bo izvedlo v okrajnem in občinskem merilu.

Glavni odbor bo razdeljen na 6 komisij: organizacijsko, gospodarsko, socialno-politično, propagan-

Ideološka izgradnja sindikalnega pokreta

Z reorganizacijo sindikalnih organizacij se pojavlja nujna potreba, da se poglobi naše delo na vseh področjih. Pred vsem pa bo treba dvigniti ideološko raven našega delovnega razreda. To bo pomenila aktivizacijo naših delavcev, izgradnjo njihovih pogledov na vse panoge sindikalnega delovanja, ideološki dvig vsega razreda, ki bo omogočil tudi povečanje sindikalnih kadrov na našem ozemlju.

Mednarodna reakcija skuša omejit ideološko rast delavskega razreda. Ze od nekda si je prizadevala, da bi zatrla v vrstah delavcev sleherni poskus, da bi se ideološko dvignila.

Prav v poslednjih dneh so pričeli v ladjedelnici pri Sv. Marku na pbudo Cosulichu ustanovljati posebno kulturno organizacijo, za katero je dalo podjetje na razpolago vsa denarna sredstva, prav zato, da bi

nacije DZ, da jih bo sleherni delovni človek prepoznal in iz njih izvajal edino prave zaključke.

Ob zaključku je tov. De Stradi povzel poglobilne rezultate razprave in ponovno poudaril potrebo politične in sindikalne borbe proti agentom imperializma Bettiolovega tipa. Tržaški delavski razred bo moral na drugi strani dejansko storiti vse za ohranitev delavskih pridobitev v sedanji con B in njih razširjenje na cono A. Naloge so težke in treba bo trdega dela, da jih bomo izpolnili.

Govornik je izrazil svoje priznanje sindikalnim prizadevanjem delavstva v con B, obrodil na biokratizem in sektaštvo, ki ne smeta ovirati našega dela za združitev.

Z ustanovitvijo Tržaškega ozemlja se postavljajo Enotni sindikatom veliki problemi organizacijskega značaja. Organizacijska struktura sindikalnih organizacij je doslej povsem ustrezala njihovemu delovanju in borbi, bila pa je le prehodnega značaja, ker Tržaškega ozemlja še ni bilo in je bila Primorska razdeljena na 3 upravna področja. Sedaj pa je treba Enotne sindikate tudi v organizacijskem pogledu prilagoditi novi teritorialni, politični in upravni razdelitvi. Na ta način bodo sindikati tudi s tega vidika lahko najbolje nadaljevali obrambo pravic vseh delovnih ljudi.

Naša današnja skupščina ima svoj posebni pomen, ker so se na njen prvi skupno zbrali zastopniki sindikalnih organizacij iz obeh področij Tržaškega ozemlja. S tega vidika pomeni današnja skupščina nov korak na poti do popolne združitve tržaškega delavskega razreda.

dno, prosvetno in mladinsko. Centralnemu odboru bo ob strani 9 odsekov, in sicer za prosveto, za tisk, za zunanje odnose in statistiko, za pravne posle, za socialno skrbstvo, za delovne pogodbe, za zadrage, za občjo upravo in za povratek primorskih državnih nameščencev.

Vertikalna razvrstitev

Po svoji pristojnosti in vertikalni izgradnji bodo Enotni sindikati razdeljeni v

1. obratno sindikalno edinic kot temeljno organizacijo, ki bo predstavljala sindikat na delovišču;
2. krajevno sindikalno podružnico, sestavljeno iz najmanj dveh obratnih edinic iste kategorije;
3. občinsko sindikalno podružnico, sestavljeno iz krajevnih sindikalnih podružnic na področju prizadete občine, kolikor pripadajo isti stroki;
4. teritorialna sindikalna stroka, v kateri bodo organizirani vsi člani iste stroke kot najvišji strokovni predstavniki v okvirju zveze.

Zveza bo štela 26 teritorialnih organiziranih strok.

delavcem kratili njihovo pravico, da se sami izobražujejo po svojih vidih in svojih interesih. Tak pojav kulturnega vpliva protijudskih sil se kaže tudi drugod in moramo zato smatrati ta načrt kapitalistov za napad na demokratske sile na Tržaškem ozemlju. Prav na podoben način delujejo protijudski kulturni krožki v Ameriki, v Franciji, v Italiji in v Nemčiji.

Najjače orožje

Ideološka izgradnja delavcev je najboljša orodje za izgradnjo naših sindikalnih kadrov. Tržaškim Enotnim sindikatom so novi kadri potrebni na vseh področjih njihovega delovanja. Potrebni so kadri, ki bodo sposobni delovati pri temeljnih edinicah in ki bodo visoko dvignili politično in socialno zavest delavskega razreda. Med nami je po to-

varnah na stotine tovarišev, ki so se odlikovali v osvobodilni borbi, v ilegalnem delu in pozneje na vseh področjih sindikalnega delovanja. Njihova zavest in požrtvovalnost sta edinstveni, nimajo pa teoretične in ne praktične izobrazbe v sindikalnih problemih. Ne poznajo prakse pri pogajanjih za urejanje delovnih sporov, ne podrobnejše strukture sindikata niti nimajo jasnih nazorov o strateških in taktičnih potrebah sindikalnega delovanja. Za nas predstavljajo dragocen kapital, ki ga je treba izkoristiti za okrepitev sindikalnega delovanja. Uspešno delovanje sindikalne organizacije ni odvisno zgolj od osrednjega ali od strokovnih vodstev, marveč v veliki meri od kadrov pri osnovnih edinicah in srednjih organih.

Pa tudi spričo nove državno-pravne ureditve, v kateri bo sindikat igral veliko vlogo, so zrelih, zavestnih in sposobnih kadrov sindikati potrebni. Kadre je treba izslediti v vrstah članov, ni jih mogoče konstruirati, v tem pogledu se morajo sindikalni voditelji v polni meri zavzeti svoje velike odgovornosti. Glavni odbor posamezne stroke in drugi organizmi bi zagrešili veliko napako, ako si ne bi prizadevali izslediti v vrstah članstva tovariše, ki so po svojih sposobnostih pozvani, da se posvetijo posvetenemu delovanju v sindikalnih organizacijah.

Naloge tiska in propagande

V ta namen so Enotni sindikati organizirali sindikalno šolo, ki jo obiskujejo najboljši tovariši, da bi si v njej pridobili potrebnega teoretičnega in praktičnega znanja. Sindikalno šolstvo bo v bodoče še vse bolj izpopolnjeno in organizirano po vsem ozemlju. Tako bo pripomoglo k formiranju novih kadrov, k dvigu razredne zavesti ter teoretičnemu znanju delavskih množic. Naloge in vloge tiska in propagande

Med važne probleme sindikalnega pokreta spada nedvomno tudi vprašanje tiska in propagande. Njuna naloga je:

1. mobilizacija delavcev za sindikalno borbo z razlago posameznih faz te borbe ter nalog, ki so bile izpolnjene, in ciljev, ki jih je treba doseči;
2. vzgoja delavskega razreda v stalni obrambi njegovih interesov;
3. dviganje razredne zavesti;
4. tolmačenje neposrednih gospodarskih, političnih in socialnih interesov delovnih ljudi.

Poleg tega pa je treba opraviti še veliko prepričevalno delo v neposrednem osebnem stiku z delavci na sestankih in zborovanjih, s predavanji in razpravami.

Sindikalni tisk mora razviti svoje delovanje v neposredni zvezi s teritorialnim vodstvom sindikatov. Iz obeh sindikalnih glasil se mora odražati vse delovanje sindikatov, v njih morajo biti osvetljeni vsi problemi, obeležene vse socialno-gospodarske in politične razmere delavskega razreda. Potrebno je ojačiti delovanje referentov za tisk po vseh okrajih, občinskih in krajevnih podružnicah, tako da bodo preko tiska obveščali ves delavski razred o posameznih važnejših vprašanjih in pojavih. Sindikalni voditelji in posamezni organi bodo morali spričo tega tesneje sodelovati tudi v tisku. Poleg tega bo treba z njim povezati vse delavstvo, da bo s članki in dopisi v svojem tisku izražalo misli o sindikalnem delovanju.

Za kulturni dvig delavstva

Mnogo sindikalnih podružnic ni prav razumelo velikega pomena kulturnega napredka v okvirju sindikalne organizacije. V zadnjih dveh letih se je sicer razvilo tudi na kulturnem področju živahno delovanje in so se organizirali v okvirju sindikatov tudi tečajji za strokovno izpopolnitev delavcev in delavk v posameznih krajih sindikalne knjižnice. Toda v bodoče bo treba postaviti naše sindikalno delovanje na osnovo širokega načrta. Z reorganizacijo sindikatov bo treba hkratu organizirati tudi prosvetne odseke po vseh sindikalnih edinicah. Prosvetno delo bo vodil poseben pe-

Tržaški delavski razred bo branil pridobitve istrskega kmečkega ljudstva

Cudno se človeku zdi, da je še govora o kolonatih, saj je ta pristni srednjeveški ostanek suženjstva in tlačanstva. Zalosno pa je, da so še ljudje, ki to sramoto zagovarjajo in se upirajo agrarni reformi.

Prvotno je bila zemlja last vseh. Človek, ki jo je obdeloval je sam užival sad svojega truda. Skozi stoletja se je način produkcije spremenil, nastale so borbe med sosedi. Zmagovalec je zaslužnil premaganega, ki je moral delati namesto njega. To se je vleklo dolga stoletja, dokler se ni omilil položaj suženjev, ki so pa ostali še vedno last gospodarja in navezani na zemljo. Da je bilo nezno, pričajo kmečki upori v srednjem veku. Po francoski revoluciji so nekateri tlačani postali neodvisni kmetje, toda ponekod, kot pri nas v Istri in v Brdih je srednjeveško stanje ostalo še do današnjih dni. V Istri je bilo poleg samostanske imovine v Daili in v Krogu ter škofijske posesti pri Koprju še mnogo drugih veleposestnikov. Tudi Benetke so dolgo časa gospodovali po Istri. V istrski obalno mesteca so prihajali trgovci, obogatili so s trgovino s Kranjsko, postali plemenitaši. V mestih so si

sezidali palače, na deželi jim je republika dala zemljišča. Značilno je, da je kolonat obstajal do leta 1946. V onih delih Istre, kjer je svoj čas gospodovala Beneška republika in

so imeli »paron« najboljšo zemljo. Ze sama beseda »paron«, ki jo je istrski kolonat rabil za gospodarje, grofe ali škofe, jasno priča o izvornu kolonata.

Kako je bilo kolonom pod gospodarji

Parone je ščitila doževa oblast in ni bilo ne boga ne vruga, ki bi se jim lahko zoperstavil. Polovica in še več pridelka je bilo njihovega, najboljše sadje zanje. Kadar koli se je gospodarju zahotelo, mu je moral biti kolon na razpolago. Grofje in vsa srednja gospoda ter premožnejši trgovci so postajali polagoma vedno bolj vneti italijanski nacionalisti in šovinisti. Slovensko besedo so težko prenašali. Ze pred nastopom fašizma so hoteli vse poitalijančiti. V času ranjke Avstrije so morali koloni raznih Madonizz in Gambinijev voliti za italijansko »giunto« v Poreču. V Smedelci se še spominjajo, kako so jih paroni nagovali in jim grozili pred volitvami. Vse to je seveda doseglo svoj vrhunec ob nastopu fašizma in je trajalo vse do osvoboditve.

V letih krize je šlo posestvo marsikateremu kmetu zaradi davkov na prisilno dražbo. Postal je kolon na lastni zemlji. Ko je nastalo osvobodilno gibanje, so istrski koloni, Slovenci, Italijani in Hrvati, kmalu spoznali, da je napočil njihov čas. Prav vsi so sodelovali v oboroženi borbi ali pa pomagali partizanskim edincem. Tudi paroni so slutili, da se bliža njihov konec in zbežali so v mesta.

Vsem se je zdelo jasno, da bo z zmago nad fašizmom odpravljen tudi kolonat. Kmetje niso več izpolnjevali svojih obveznosti do gospodarjev. V Novi vasi in pod Bujami si je ljudstvo samo razdelilo zemljo že leta 1943. S tem so sami izrazili voljo, da bo gospodar zemlje le oni, ki jo z lastnimi rokami in lastnim trudom obdeluje.

TAKO SO ISTRSKIM KMETOM DODELJEVALI ZEMLJO

zemljo z veliko ljubeznijo in skrbjo. Vse je obdelano. Če pa je dobil zemljo, kdor je ne mara obdelovati, jo tudi zgubi.

Davkov bivši kolon se sploh ne plačuje, v vojni požgane vasi so davkov proste, ostali kmetje pa plačujejo od 100 do največ 1000 lir letnega davka. Takih primerov pa je zelo malo.

In kako je v coni A?

Medtem ko je ljudska oblast v Istri odpravila kolonat in dala zemljo kmetom, je anglo-ameriška uprava v svoji coni ohranila in potrdila srednjeveški sistem izkoriščanja kmečkega ljudstva. Veleposestnikom daje potuho, da svoje kolone

in najemnike še bolj izkoriščajo. Dekret ZVU št. 141 pooblašča gospodarje, da povišajo najemnino celo do 28 krat predvojne ali medvojne najemnine. Nekateri gospodarji se ne ravnaajo niti po fašistični polovinarski pogodbi, ki je dopuščala kolonom vsaj košček vrta. Če najemnik zaradi slabe letine ne more oddati gospodarju predpisane količine živil, mu jih mora plačati po cenah črne borze. Stanje polovinarjev in kolonov v coni A je postalo nezdružljivo. Zato se koloni stalno obračajo za pomoč k Enotnim sindikatom, ki zagovarjajo njihove interese in jih branijo pred gospodarji. Koloni in najemniki v coni A pričakujejo, da se razmere na Tržaškem ozemlju uredijo in so trdno prepričani, da bo tudi tu izvedena agrarna reforma.

Osvoboditev istrskega kolona

LJUDSKE MANIFESTACIJE OB RAZDELITVI ZEMLJE IN OSVOBODITVI KOLONOV V BUJAH

Agrarna reforma v Istri se je končala pozimi leta 1947. Začela se je z odredbo o odpravi kolonata v juniju 1946. Glavno pa je bil odlok okrajne skupščine o ureditvi agrarnih razmerij in razveljavitvi pravnih odsvojitvev. Istočasno so vrnilo bivšim lastnikom posestva, ki so bila nasilno prodana na dražbah, z namenom, da bi uničili slovenskega kmeta in italijanskega antifašista.

Kjer koli so bili agrarni interesi, so se ustanovile agrarne komisije, vse pa je vodila okrajna agrarna komisija. Pri izvedbi agrarne reforme v bujskem okraju je bilo zaposlenih 38, v koprskem okraju pa 35 upravnih in tehniških namestencev. Ljudstvo samo je na množičnih sestankih razpravljalo in odločalo, komu naj se zemlja dodeli. Vsakdo je imel pravico izraziti svoje mnenje. Na podlagi tega so potem odločale krajevne in okrajne agrarne komisije, tehnično osebje pa je sklepe strokovno izvedlo.

Na poti gospodarskega napredka

Prva posledica je, da je kmet ostal gospodarsko neodvisen, samostojen. O svojem življenju, delu in pridelku odloča sam. Počutil se varnega na svojem domu, medtem ko ga je gospodar prej lahko zapodil iz hiše. Tega se vsi istrski koloni še dobro spominjajo in prav zaradi tega bodo branili agrarno reformo, še toliko bolj pa, ker se zavedajo, da jim bo v borbi ob strani ves tržaški proletariat.

Druga posledica je, da je bivši kolon sedaj tudi duševno in kulturno prosto zadihal in se mu odpirajo nove poti k napredku. Politično in narodno uživa popolno svobodo. Zemljo so dobivali Slovenci, Hrvati in Italijani. Da je to res, priča velik napredek ljudske kulture med slovenskim kot italijanskim kmečkim ljudstvom po vaseh, kjer je bil prej kolonat. Bivši kolon, sedaj svobodni kmet, se čuti enakovrednega ssem ostalim.

Agrarna reforma je nekaj živega, kar se ne zaključuje samo z enim odlokom. Kakor pri vsakem večjem delu, posebno če je tako zamotano in komplicirano kot agrarna reforma v Istri, se lahko zagrešijo napake. Toda stalno se zasledujejo in odpravljajo, tako da bo agrarna reforma čim popolnejša in da ne bo nikomur storjena krivica. Agrarna reforma je bila posebno v koprskem okraju otežkočena zaradi razcepčnosti posestev in netrejenega katastra. Važno pa je, da je odločalo ljudstvo samo. Če se je izkazalo, da je kdo izrabil svoj začasni položaj pri ljudski oblasti v svojo korist, so mu takoj stopili na prste. A taki primeri so bili zelo redki. Ljudstvo je praznovalo zaključek agrarne reforme z mogočno manifestacijo v opru 9. februarja 1947, ko je bila tudi v občinski palači odkrita spominska plošča. Prav tako se je zgodilo v bujskem okraju.

Kulturni vzpon nekdanjega kolona

Izvedba agrarne reforme pa je tudi znaten korak k napredku samega gospodarstva in kmetijstva. Prve čase so se nekateri bivši koloni skoraj prestrašili. Prej jim je gospodar večasih poskrbel gnojila ali seme, kolon je trdo delal zanj. Človek, ki ni bil nikdar samostojen, ki je bil vedno odvisen od gospodarja, se ne znajde, ko dobi popolno svobodo, kakor otrok, ko gre z doma po svetu. Toda kmalu so se kmetje znašli. V veliko pomoč so jim za-

druge, v katerih lahko dobijo brez posredovanja in izkoriščanja vse, kar potrebujejo, poleg tega pa še nasvete za racionalno obdelovanje zemlje. Porast števila članstva, navezanost istrskega kmeta na zadrugo je najprepričljivejši dokaz za to.

Poleg vsega pa je še dejstvo, da bivši kolon obdeluje sedaj svojo

Med Domjom in Žavljami

Tako se ubijajo z bedo in pomanjkanjem tržaški polovinarji in zemljiški najemniki

Zanima me, kako se imajo koloni v coni A. Med Dolino in Žavljami je Domjo. Tu ima nekaj kolonov in najemnikov inž. Puchalovič. Mali dečko mi pokaže, kje stanuje družina Bertezina. Ne vem, kje naj vstopim. Poslojce, ki se zdi stanovanjsko, je brez strehe, zraven je postavljen za silo hlev, poleg hleva sta mala sobica in kuhinja. Burja ima prosto pot. Ze kar na oknih manjkajo stekla. Gospodarja ni doma. Dela v tovarni, ker od samega pridelka ne bi mogel vzdrževati družine in plačevati gospodarja, ki zahteva za nekaj več kot pol ha obdelane zemlje skoraj 30.000 lir najemnine. Bertezina se mu upira. Nekaj mladih fantičev sedi pred hišo. Brezskrbni so. Mater pa tarejo skrbi, kako jih bo preživela.

Smešno vprašanje

»Z Rižane seme, mi pravi. »Tam je Jugoslavija, tam je drugače, bolj pošteno urejeno.«

Rada bi imela zemljo, da ji gospodar ne bi več grozil z odpovedjo.

V bližini bivata najemnik Fontanot in polovinar Morgan. Fontanot je krepak možakar. Očitno je, da je vztrajen delavec. Pod »paronom« je, odkar se je rodil. Njegovi dedje in predniki so delali 198 let kot koloni veleposestnika Segrè. On sam je sedaj v Domju »napredoval« za najemnika inž. Puchaloviča. Tako mi pravi:

»V Istri je že urejeno. Tam so sedaj kmetje sami svoji gospodarji.«

»Samo bebci ostanejo radi podložni drugim. Gospodarju je prav malo mar za kolona. Od njega vedno le zahteva.«

Vprašam ga, ali si želi biti sam gospodar na svoji zemlji.

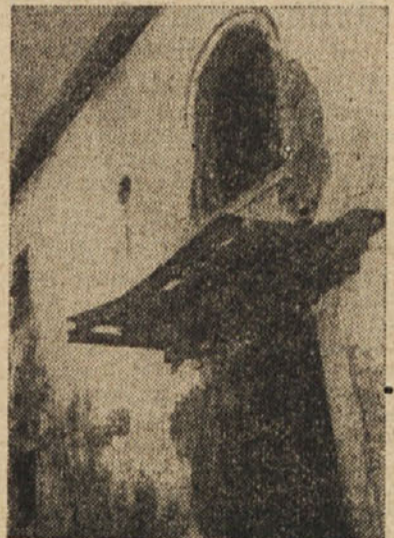
Jasno, smešno se mu zdi to moje vprašanje.

Svoj čas mu je gospodar prodal kravo. Pa je še zahteval, naj mu da polovico teleta. Toda Fontanot mu jo je ostro zabrusil. Ko ga vprašam, ali gospodar kaj skrbi za posestvo, mi pokaže po kuhinji. Niti za hlev ne bi bila primerna. Pokaže mi tudi hlev. Uboga živina! Skozinizirani v sindikatih, ki se za nos

špranje in luknje piha burja, tako da mora kolon pozimi masiti luknje z gnojem, da živino ne zebe.

Tatovi imajo malo truda, kadar se polakomnijo kolonovega blaga. Tako so pred dnevi z lahkoto odpeljali kravo Petru Pizzuliniju, ki je prav tako Puchalovičev najemnik. Čeprav najemnik plačuje najemnino svojemu gospodarju, se ta prav nič ne zmeni za napol podete stanovanjske hiše in stanovanjska poslopja.

Ko je kolon Morgan, ki stanuje v isti razpadajoči stavbi, izvedel, da

TAK JE DOM FONTANOTOVIH IN MORGANOVIH

se zanimam za njihove razmere, je prihitel k nama in pričel pripovedovati tudi on. Prijeten je, izpit in izmučen. Nekaj mu teži dušo. Tako mi vprašujoč pravi:

»Enkrat bo že prišel ta guverner in ne bo več cone A in B. Agrarna reforma, ki velja v Istri, bo morala veljati tudi pri nas!«

Starček pričakuje ta dan, da se bo vsaj zadnje dni svojega življenja počutil na svojem. Pravim mu, da bo vse to odvisno od samih delavcev in kmetov.

»Potem pa bo že. Mi smo orga-

potegujejo.« Starček si misli, zakaj ni tudi tu cona B. Ne bi se prepiral s »paronom«, ki zahteva, da mu dan za dnem nosi mleko in zelenjavo celih 10 km daleč v Trst. Velika je razlika med življenjem v Trstu, tu in tam preko škofijskega bloka.

300.000 lir najemnine za 3000 m² zemlje in zbombardirano bajto

To sta le dva primera. Lahko bi jih našli na stotine. Tako me Jurinčič Josip iz Milj za 3000 kv. m zemljišča brez vode in za zbombardirano hišico dajati letno skoraj 14.000 lir najemnine, poleg tega pa še 350 litrov vina, 100 kg sadja, 300 kg zelenjave, 120 litrov mleka, 100 jaje, 25 kg fižola, 300 kg pšenice, 350 kg krompirja, 150 kg kor-

„ENOTNOST“
v vsako kmečko hišo!

ruze, 3 kg najboljše svinjine in po eno gnat (pršut). Kje naj vzame vse to? (Če bi hotel v trgovini kupiti ves ta blagor, bi 200.000 lir skoraj ne zadostovalo).

V Borštu je veleposestnik Korošič. Med vojno je zbežal. Nis se ni bragal, še manj dal svojim kolonom, sedaj pa zahteva od najemnika preko 100.000 lir za ona leta.

»Azienda Agricola« tržaške občine ima v Žavljah 6 kolonov. Sami si morajo kupovati gnoj. Brez živil ne nimajo vode. Občina pa jih sili, da na neprimernem zemljišču pridelujejo zelenjavo. Koloni se upirajo povsod in nestrno pričakujejo rešitve.

Sem bi moral vtakniti nos tisti, ki čeka po tržaških šovinističnih časopisih, da bivši koloni v Istri ne marajo agrarne reforme in da si še žele »paronov«. Razlaščeni paroni se boje priti med svoje bivše kolone v coni B, pa tudi med kolone v coni A se gospodarji zlepa ne pričakujejo.

Naša gruda

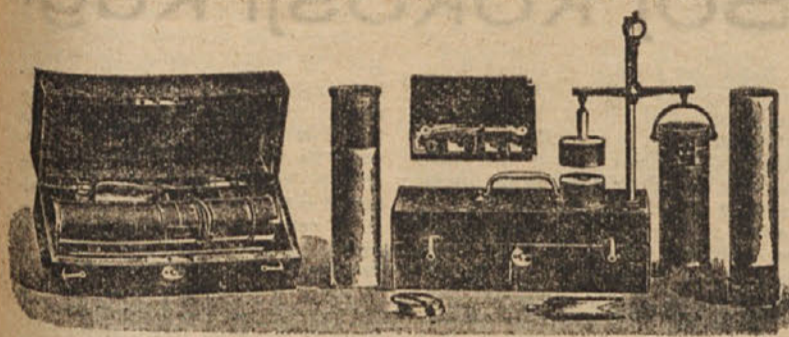
KMETIJSKA PRILOGA ŠT. 9

Kakor boš sejal tako boš žel

Zadnjih smo objavili prvi del tega članka, ki obravnava prav ta čas pereče vprašanje. Pomotoma smo pri obeh slikah vejalniku in trieru zamenjali njuno obeležbo. V članku samem pa smo se sklicevali na sliko tehničarja za določanje specifične teže, ki jo objavljamo že v današnji številki.

Cisto in odbrano seme

Zrnce, ki je določeno za setev, mora biti, kakor že navedeno, tudi

TEHTNICA ZA DOLOČANJE SPECIFICNE TEŽE

Cisto in odbrano. Cisto je seme tedi, ko smo iz zrnja odstranili prah, slamo in sploh vse primese, ki ne odgovarjajo kakovosti zrnja, ki ga čistimo. Za to opravilo, za katerega so naši predniki posluževali raznih rešet in naravnega vetra, imamo danes že vsakovrstne več ali manj popolne stroje, ki jih imenujemo čistilnice ali vejalnike.

Odbiramo pa seme na ta način, da ločimo, bodisi z roko pri debelozrnatih semenih (fižol, grah) ali s posebnimi stroji, ki ločijo drobno in tudi drugače slabo razvito zrnje od lepšega, srednjevelikega in normalno razvitega zrnja iste vrste, ki je primernejše za setev. Za odbiranje semen nam služijo v prvi vrsti stroji, ki jim pravimo trierji.

Za selekcijo deteljnih semen, iz katerih moramo z vso skrbnostjo docela odstraniti seme predenice (cuscuta), pa rabimo posebno natančno izdelane »dekusikatorje«. Nekateri teh strojev delujejo že z močnim magnetom, ki pritegne plezno seme, ki se ga oprjema železni prah. Zdravnega deteljnega semena, ki je zelo gladko, se železni prah ne oprjema.

Slehernemu kmetu je znana škoda, ki jo na deteljšču povzroči predenica, ki jo ponekod imenujejo tudi »svileni volk«. Zaradi nevarnosti tega zajedalskega plevela določajo zakoni v naprednih državah, da se seme prodajati semena detelje, lucerne, triletna, bele in črne detelje je prečiščena in predenice prosta. Vsak prodajalec deteljnih semen mora po zakonu jamčiti kmetu, da je bilo njegovo seme odbrano in da v njem ni predenicega semena.

Kaljivost semen

Prav tako mora prodajalec jamčiti kupcu, da so vsa njegova semena v zadostni meri kaljiva. Pripomniti je treba, da izražamo kaljivost semen navadno v odstotkih. Prodajalec označi, koliko zrn je na vsakih 100 pr., da mora imeti vsako seme najmanj 85% kaljivih zrn in da mora njegova čistota znašati 95%. Pri ziračih in debelozrnatih semenih dosežemo obče mnogo višje odstotke. Tudi z modernimi stroji odbrana deteljna semena, spravljena po od-

govarjajočih predpisih, dosežejo prav tako višje odstotke tako glede čistote kakor glede kaljivosti. Pri travnih semenih pa ta čas še ne dosežemo predpisanih odstotkov. Med travnim semenjem je čestokrat precej gluhih in jalovih zrn. Kakor imamo pri kokoših in drugih živalih oplojena in neoplojena jajca in v nekaterih jajcih zarodek tudi zamre, tak je nekak pojav tudi pri rastlinskih semenih. Njihovo razmnoževanje s semeni je zelo po-

gornjega roba; namesto opeke se lahko poslužimo tudi ploščatega kamna, ki ga zavijemo v pivnik ali krpo, ki segata v vodo tako, da je ploskev, ki položimo nanj semena, vedno vlažna (ne mokra). Na opeko položimo sešeto število zrn (navadno 100) semena, pri katerem hočemo dognati njegovo kaljivost. Krožnik pokrijemo s primernim pokrivalom, ki je lahko tudi iz trde lepenke. V nekaj dneh bo nekaj semen že skalilo. Ta semena seštejemo in sproti odstranimo. Preizkušnja kaljivosti traja navadno 14 dni, pri petršilju, korenju, zeleni, malancnah in še nekaterih drugih semenih tudi 20 dni. Na koncu seštejemo vsa zrna, ki so skalila in tako dobimo število, ki obelzežuje odstotek kaljivosti.

Kako je s »trdimi« zrnji

Pri prešledovanju zrn, ki niso skalila, bomo opazili taka, ki jih je napadla plesen ali gniloba. Ta zrna so docela nekaljiva. Našli pa bomo tudi zrna, ki se niso prav nič spremenila. To so tako imenovana trda zrna, ki jih je navadno v deteljnem semenu tudi preko 30%. Ta zrna niso nekaljiva, ker kalijo navadno šele po dolgem času, čestokrat šele v dveh ali treh letih in celo pozneje. Ta pojav je naravna tajna. Zivljenje je polno takih skrivnosti. Seme, ki je živa stvar, jih skriva še mnogo, ker vsebuje v svoji neznatni prostornini vse življenjske lastnosti in moči bodoče rastline.

Krivo bi bilo zavreči seme, ki ne kali takoj ob prvem poizkusu, in tudi ne bi bilo pravično, ko bi ga presojali le po zunanjih, vidnih znakih in lastnostih. Če je le mogoče, se pri izbiri ali nakupu semen posvetujemo s kmetijskim strokovnjakom, ki ima običajno dovolj teoretičnih in praktičnih izkušenj.

inž. Andrej Čok.

dobno živalskemu, o čemer danes nihče več ne dvomi.

In kako jo preizkusimo

Kaljivost semen preizkušajo in določajo navadno v nalašč za to urejenih laboratorijih in z raznimi pripravami in aparati. O kaljivosti navadnih semen se pa kmet lahko tudi sam prepriča. Najbolje je, če se napravi poizkus kar v zemlji, po možnosti v topli gredi - pod steklom ali pa v toplem prostoru. V ta namen se lahko poslužimo navadnega globokega krožnika (iz pločvine, da se tako hitro ne razbije in ker manj stane). Vanj položimo primeren kos opeke, ki polagoma prepušča vodo, ki jo nalijemo v krožnik do

VINSKE BOLEZNI

V 7. in v obeh prejšnjih številkah »Naša gruda« smo objavili vrsto člankov o trgatvi in delu v kleti, o napakah in boleznih vina. Razpravo o vinskih boleznih v današnji številki nadaljujemo in bo v prihodnjih številkah naše kmetijske priloge zaključena.

Vlačljivost vina

Ta bolezen napada navadno bela vina, ki imajo nizko alkoholno gradacijo. Vina, ki imajo nad 12%, ne zbolijo za tako boleznijo. Bolezen preprečuje tudi tanin. In prav zaradi tega, ker imajo bela vina manj tanina, ker jih zelo malo ali pa nič ne pustimo vreči na tropinah, so tem boleznim tem bolj podvržena. Redkokdaj se ta bolezen pojavi pri rdečih vinih; če se pa, je to znak, da je v rdečih vinih premoa kisline. Nadaljnja vzroka te bolezni sta visoka temperatura v kleti in slabo grozdje, ki ga pridelamo na gnojnem svetu.

Bolezen poznamo po tem, da teče vino pri pretakanju kakor olje, da ne izgubi barve in je popolnoma čisto. Da ga obvarujemo te bolezni, je potrebno:

1. Trgati grozdje, ko je docela dozorelo, da dobimo tako večji odstotek sladkorja in nato alkohola.
2. Če ni popolnoma dozorelo, je treba mošt popraviti s koncentriranim moštom, tako da bo vino doseglo vsaj 12% alkohola.
3. Pri vrenju mošta s tropinami je treba grozdje poprej orobkati.
4. Če ta bolezen določena vina rada napada, je prav, da vinu dodamo 15 do 20 gr. tanina iz grozdnih

pešk. Če imamo sveže in zdrave grozdne peške, obesimo v sod vrečico s peškami, (50 do 100 gr na vsak hl vina) in jo pustimo v njem,

SKODLJIVE GLIVICE V VINU (600krat pov.): 1-3. BAKTERIJE, KI POVZROČAJO OCETNOST (Mycoderma), 4. BACILI VLAČLJIVOSTI

da izvele alkohol tanin iz peška. 5. Vina je treba pri vsakem pretakanju dobro zažveplati. Zvepleni dvokis prepreči razvoj glivice. Če vina ne pretočimo in se boleznijo, dodamo vsakemu hl vina 15 g kalijevega bisulfitu (bisulfito potassico).

6. Prvo pretakanje je treba opraviti v novembru.

7. Ako je bolezen že razvita, je treba vino najprej pretočiti tako, da se kolikor mogoče dobro stloče. Takemu vinu dodamo 10 do 15 g ribježa kletja na vsak hl, 10 dni pozneje pretočimo vino v zažveplan sod.

Kan ali vinski cvet

Če sodi niso popolnoma polni in še posebej če je v njih vino z nizko alkoholno gradacijo, (8 do 12%), se naselijo na površini vina glivice, ki so kakor nekaka kožica bele barve, ki je spočetka zelo tenka, a se kasneje odebeli. Glivice te bolezni rabijo za svoj razvoj kisik, ki ga črpajo iz zraka v prostoru nad vinom. Glivice se začenjajo raz-

Kmetijska opravila v mesecu novembru

POLJEDELSTVO

Se vedno je opaziti dosti neizoranih njiv, namenjenih za pomladansko setev. Če teh njiv ne bomo zorali že sedaj, bomo zamudili ves ugodni učinek mraza na zemljo. Znano je, da se voda, ko zledeni, razširi in tako drobi grude boljše kakor kateri koli plug ali brana.

Posebno važno je globoko oranje njiv na težki ilovnati zemlji, ki nam povzroča pomladi toliko težav. Jeseni lahko zorjemo tudi vlažno in mokro njivo. Zimski mraz bo zdrobil težke in zbito brazde ter tako zrahljal zemljo. Jeseni je treba zemljo pred oranjem dobro pognojiti s hlevskim gnojem. Po globokem oranju in gnojenju z večjimi množinami hlevskega gnoja se bosta posebno dobro obnesla koruza in krompir. Zgrešeno je trditi, da je treba koruzi in krompirju gnojiti pred setvijo.

O setvi ozimnih in izbiri semenah smo v »Naši grudi« že spregovorili.

TRAVNIŠTVO

Bridke izkušnje zadnjih let bi nas morale izučiti, da je treba vse bolj skrbeti za naše travnike. Zaman je pričakovati pridelka od neobdelane in negovane zemlje. Sedaj je čas, da pripravimo naše senožeči in poskrbimo zanje, da bomo lahko prihodnje leto pridelali na njih več in boljše pridelka. Kaj je treba v tem pogledu ukreniti?

1. Travnike je treba pobranati in jih očistiti zajedalskega mahu in drugih škodljivih rastlin, ki odnašajo iz zemlje hrano, namenjeno kulturnim rastlinam;

2. Travnike je treba jeseni gnojiti z hlevskim gnojem ali kompostom. Od umetnih gnojil uporabljamo superfosfat ali Thomasovo žlindro (4 do 5 stotov na ha).

vijati in množiti. Prvi pogoj, da preprečimo širjenje te bolezni je torej ta, da je sod poln vina. Če pa to ni mogoče, je treba prazen prostor v sodu napolniti z žveplanim dimom, kakor storimo to pri žveplanju praznih sodov. Glivice razkrajajo vino (alkohol) v vodu in ogljikov dvokis, uničujejo eter, pro-

SKODLJIVE GLIVICE V VINU (600krat pov.): 1-3. BAKTERIJE, KI POVZROČAJO OCETNOST (Mycoderma), 4. BACILI VLAČLJIVOSTI

sto kislino glicerin, torej vse snovi, ki dajejo vinu dober, harmonični okus in moč. Pa ne le to. S temi glivicami so navadno pomešana tudi ocetne glivice, ki spreminjajo vino v očet.

Da se vino ne pokvari, in da vinogradnik zelo paziti, da so sodi vedno do vrha napolnjeni, da zrak ni- ma dostopa vanje, tako da se na površju vina glivice ne morejo razviti. Če pa se vinski cvet ponesreči ali zaradi malomarnosti naseli na vinu, ga je treba takoj odpraviti. V tak sod vtaknemo lijak, ki ima tako dolgo cev, da sega v vino (pod njegovo površino). Skozi lijak dolivamo nato toliko vina, da zraste vino v sodu do vrha vehe. Vinski cvet pride tako na vrh, ne da bi se pomešal z vinom, ki smo ga dolili. Tedaj ga s platneno čisto krpo odstranimo in končno nalijemo na površino vina še nekoliko čiste- ga cveta. Alkohola ne vlivajmo naravnost v vino, ampak počasi po dogi v sod. Josip Gortan (Dalje prihodnjih

Izvrstno gnojilo je za travnike tudi nepel. Preglejmo v prejšnjih številkah »Naše grude« članke o peskanju zemljišč.

Koliko nerodovitnih, z vsem mogočnim grmicevjem zaraščenih travnikov je še v naših krajih! Zavijajmo rokave! Ne postajajmo krišem rok, ko pasemo živino. Časa je tedaj dovolj. S pridnostjo lahko spremenimo nerodovitni pašnik v dober travnik. Zgledov je več kot dovolj. Ogledajmo si n. pr. Bazoviški Kras!

V VINOGRADU IN KLETI

Začnimo na novo nasajati triel. Pripravimo količe za prihodnjo pomlad! Stare trte začnimo obrezovati, čim listje odpade. Mlade trte je bolje obrezovati spomladi.

Čim se poleže kiperje, se začne mlado vino čistiti. Večkrat ostane v vinu nekaj nepredelanega sladkorja. To je vzrok, da se vino dobro ne očisti in spomladi ponovno zavre. To lahko preprečimo na ta način, da dodamo mlademu vinu močno drozje, čim neha vreti. Vino ponovno zavre, drozje se še enkrat dvigne in vino se očisti. Večkrat je vzrok nepopolne presnove sladkorja prenizka temperatura v kleti. Tudi v tem primeru si lahko pomagamo na ta način, da v kleti zanetimo ogenj ali pa da vinu dodamo segretega mošta.

Čim kiperje preneha, je treba sode napolniti do vrha, ker bi drugače mlado vino v nenapolnjenih sodih dobilo »cvet«.

SADJARSTVO

V sadovnjaku imamo v novembru dosti opravkov. Glavna dela so sledeča:

1. Ko nastopi mraz, začnejo lesti iz tal na sadno drevje metalje samice znanega škodljivca »zimskega pedicpa«. Samica leže na drevesu in odloži tam jajca med staro drevesno skorjo in druge razpokline. Iz jajčec zlezejo pomladi gosjenjce, ki napravijo ogromno škodo. Škodljivcem lahko preprečimo dostop na drevo na ta način, da ga olepimo z lepilnimi pasovi. Običajno jih prilepimo na drevo 1 do 1,5 m visoko od tal. Lepilo je treba večkrat obnoviti, posebno če je slabše vrste, pa tudi drugače se rado posuši ali pa nanesejo veter in mravlje nanj pesek preko katerega se lahko škodljivci povzpno višje na drevo.

2. Ob lepem vremenu, ko ne zamrzuje, odžagamo z dreves suhe, nalomljene in nepravilno zrastle veje. Pri odstranjevanju vej na drevju ne smemo puščati čoklečev. Rane razkužimo s 5%no raztopino modre galice ali 3%no raztopino »antiparazita«.

S sadno strguljo ali jekleno drevesno sečeto odstranimo z dreves mah in lišaje.

3. Po letošnji bogati sadni letini je ostalo pod drevesi dosti gnilega in okuženega sadja. Vse to je treba odstraniti iz sadovnjaka.

Proti »koderavosti« (exococcus deformans) škropimo s 3%no raztopino modre galice, čim listje odpade.

VRTNARSTVO

Zemlja, ki jeseni ni bila zasejana, ne sme ostati neprorana. V tem pogledu se ravnamo po navetih pod naslovom »poljedestvo«. Sadimo beluše (šparglje)! Stebla starih belušnih nasadov poročeno in odstranimo z rtov, da se v njih ne prične zbirati razni škodljivci! V novembru sadimo češnje, v toplih in zavetnih legah sejamo zadnjo špinačo in redkvico (ravanelo) ter zgodnji grah. V tople grede sejemo korenje in solato. Radič »beljimo«. dr. F. J.

Krmimo redno našo živino!

Redno krmljenje mnogo pripomore, da živina pokladana krmila dobro izkoristi. Ni pa tako pri nerednem krmljenju, pa čeprav bi pokladali živini dovolj zares rednih krmil. Če torej hočemo, da nam bo živina čim več koristila, jo krmimo redno!

Ravnajmo se po naslednjih navodilih:

Vedno ob določeni uri

Redno prebavo in izkoriščanje krme pospešimo najbolj, ako krmimo živino o pravem času, tako da bo imela pravočasno zopet mir. Krmimo pa dvakrat ali trikrat na dan. Vedno bolj se uveljavlja mnenje, da je dvakratno krmljenje naravnost in pravilnejše kakor trikratno. To nam posebej dokazuje živina, ki se na dobrem pašniku dobro in do sitega napase po dvakrat na dan, zjutraj in zvečer, drugoče pa miruje. Pri dvakratnem dnevnem krmljenju pokladamo krmila od 6. do 8. ure in od 17. do 19. pri trikratnem pričnimo krmiti živino ob 5. 11 in 18! Trikratno, pa tudi dvakratno dnevno krmljenje prija goveji živini, konjem, ovcom, kozam in prašičem. Izvzeti moramo prav mlade živali. Tako n. p. šesanje teleta v starosti do 2 tednov vsaj 4 krat dnevno, odtlej in do 6 mesecev starosti pa jih je treba krmiti po 3 krat na dan in šele nato polagoma le po dvakrat. Pri pitalni živini, posebno pri pitalnih prašičih, ki potrebujejo za pitanje obilo miru, dosežemo z dvakratnim dnevnim krmljenjem boljše uspehe, toda pri vsakokratnem krmljenju je treba živino nakrmiti do siteta.

Kako pripravljamo krmila

Seno, otavo in druga podobna krmila dobro pretresimo, da jih oprostim vseh prahu, preden jih spravimo v hlev. Mnogo prahu in raznih glivic je posebno v takšnem senu, ki je tpepo pri sušenju in spravljanju zaradi neugodnega vremena. Z dobrim pretresanjem sena v skednju ali v kakem drugem prostoru dosežemo, da se hlevski zrak pri krmljenju ne napolni s prahom.

Seno in otavo pokladamo celo, slamo navadno zrežemo v rezanico. Pokladajmo vsa krmila suha, ker taka živina bolje prežveči in oslini! Le močna krmila (krmilno moko, otrobe, oves in drugo žitno zrnje, žitni zdrob, oljate tropine ali pogace) namočimo ali poskropimo z vodo toliko, da se ne prašijo in da jih žival ne razpiha. Da bodo konji in prežvekovalci močna krmila bolje izkoristili, pomešajmo rezanico mednje!

Kako jih pokladamo

Pokladajmo vsa krmila po določenem redu, prežvekovalcem, pa tudi konjem najprej močna, potem korenje, repo ali krmno peso, nato seno ali otavo in nazadnje slamo! Vedno pa dajmo naslednje krmilo živini v jasli šele tedaj, ko je prejšnja že popolnoma pospravila iz njih! Tudi če pokladamo živini samo seno razdelimo za vsako žival namenjeno krmo v tri odmerke. Ko je pojedla prvega, ji damo v jasli drugega in ko je pospravila tega, ji damo še tretjega. Tako dosežemo, da žival počasneje in rajše žre, da ne izbira in ne razmetuje krme, da je ne ugreje z dihanjem in ne zmoti s slinami, zaradi česar postane neokusna in jo potem živina nerada žre ali pa sploh ne več. Vprežnim konjem privoščimo za vsako krmiljenje po 2 do 3 uri in pol, vprežnim volom pa vsaj 3 ure časa in odmora. V splošnem računamo tudi s tem, da morajo imeti prežvekovalci dovolj časa za prežvekovanje.

Prehod od ene krme na drugo

Od ene vrste krme preidemo k drugi polagoma. To ne velja le pri prehodu od suhega k zelenemu krmiljenju ali od zelenega k sušenju, marveč pri vsaki menjavi krmil. Na vsako novo krmilo je treba žival polagoma privaditi, tudi če preidemo od ene vrste sena k takšni vrsti sena, ki je po svoji kakovosti različna od prejšnje. Enako moramo ravnati pri krmljenju z okopavinami, močnimi krmili itd. Živino je treba vedno počasi odvaditi od krme, ki nam morda že pohaja, na drugo, s katero bomo prej-

šnje nadomestili. Čim večja je razlika med krmili, tem dalje časa rabimo za prehod od enega k drugemu. Vsako prenaplo menjavanje zelo slabo vpliva. Mlečne živali izgubijo mleko, pitalna in mlada živina pa na teži. Navadno preteče precej časa, da se povrnejo v prejšnje stanje. Za proizvajanje (mleka, mesa, tošče itd.) je v takem primeru izgubljena vsa krma, ki jo je prejela žival od začetka prenaple spremembe pa dotlej, ko je spet dosegla prejšnjo množino mleka ali teže. O tem nam priča tudi poskus s parom volov, ki so ju začeli krmiti naenkrat s krmiljem in jima odvzeli krmno peso. Oba vola sta zgubila na teži. Prvi je potem dosegel svojo težo po 7, drugi šele po 12. dneh. Vsa krma, ki sta jo pospravila v teh 7. oziroma 12. dneh, je šla v izgubo. Krmimo torej živino kakor mogoče enakomerno in ne preidimo prenaplo od ene krme h drugi.

Živinska sol in klajno apno

K rednemu krmljenju spadata tudi živinska sol in fosforno kislino klajno apno. Obe je treba dodati krmil, posebno ko pokladamo živini takšna krmila, ki je v njih malo omenjenih rudniških snovi. Največ soli in klajnega apna potrebujejo mlade ter mlečne in breje živali. Konju je potrebnih po 15 do 30 gr

fosforno kislina klajnega apna dnevno, žrebetu in teletu po 8 do 15, mlademu in odraslemu govedu 25 do 40, pitalnemu volu 40 do 50, ovci, kozi in prašiču 10 do 15, pujsku in jagnjetu 3 do 6, mladi perutnini po 0,5 do 1 gr, odrasli perutnini po 1 do 2 gr. Soli pa potrebujejo konj dnevno po 15 do 25 gr, mlado govedo 10 do 20, mlečna (in breja) krava 20 do 50, vprežni vol 30 do 40, pitalni vol 40 do 70, prašič in ovca 4 do 8, koza 10, perutnina po 2 gr. Fosforno kislino, klajno apno mešamo med močna krmila, rezanico itd.

Čiščenje jaslí snaženje živine

Živali napajamo nekoliko pred dokončanim ali šele po dokončanem krmiljenju. Najboljša je čista, sveža, primerna topla (10 do 14 °C) voda. Premrzle vode živali nimajo radi ali pa je popijejo pre malo.

Po vsakem končanem krmiljenju temeljito osnažimo jasli in vso posodo, ki smo ju rabili pri krmiljenju in napajanju. Poslužujemo se ščetk ali metle in vode. Dobro je, da rabimo za čiščenje vsaj nekajkrat v tednu tudi vročo vodo.

Po končanem krmiljenju živino redno osnažimo. Redno snaženje živine mnogo pripomore k dobrem izkoriščanju krme.

Dr. I. B.

Osnovni naravni zakoni in umetno pogozdovanje pri nas

Izbira drevesnih vrst za pogozdovanje je večkrat težko vprašanje. Gozd nam bo moral posredno ali neposredno koristiti in zaradi tega ni vse eno, za katero vrsto se bomo odločili.

Na drugi strani je naša izbira omejena, ker je uspeh ali neuspeh pogozdovanja v veliki meri odvisen od okolja, v katerem bo morala rasti živet. Pri tem moramo upoštevati zahteve gozdne vrste glede tal in podnebja.

Tla in podnebje

V splošnem tla ne predstavljajo nepremostljivih ovir, ker imamo na razpolago zadostno število drevesnih vrst, s katerimi lahko obvladamo tudi skrajno nehalno zemljo. Povsem neustrezna so za drevje le nekatere vrste ilovnatih tal, ki jih pa vsaj v naših krajih domala ne poznamo.

Podnebje je važnejši činitelj v življenju rastištva. V popolni me-

Zato bomo morali uporabiti predvsem one vrste drevja, ki naravno uspevajo na zemlji, ki smo jo namenili za pogozdovanje, ali pa vsaj take vrste, o katerih vemo, da jim okolje prija.

Ker je stvar osnovnega pomena za razumevanje mnogih gozdarskih vprašanj, bomo kratko zabeležili, kaj je bilo o tem znanstveno ugotovljenega.

Gozdarji razlikujejo pet različnih gozdnih pasov. Vsako območje je označeno po imenu drevesne vrste, ki je zanj najbolj značilna.

Od lovora do bukve

Najnižje in najtoplejše področje je lovorovo območje. Lovor pa v tem območju ni sam (včasih se sploh ne pojavlja). Ciprese, razni obnoski borci, cedri in več zimzelenih vrst je tod doma. Če bi ne bilo kraške burje bi spadal ves tržaški zaliv v to območje in bi tod obču-

PROSTOVOLJNO DELO

ri je odvisno od temperature in padavin (dežja, snega). Vsaka rastlina ima neke vrste odpornosti nasproti mrazu in toploti; najbolje uspeva ob temperaturi, ki je najprikladnejša njenemu značaju. Pri padavinah je zelo važna ugotoviti, kako so razdeljene na letne čase. Voda je nujno potrebna, ko je rastlina v polni rasti, torej spomladi in poleti. Na žalost nastane v naših obmorskih krajih suša prav v dobi, ko bi rastline vlagi najbolj potrebovale. Podnebje pa je odvisno od višine in oddaljenosti od morja.

Nauki narave

Ko bomo izbirali gozdno vrsto, s katero bi pogozdili našo zemljo, ne smemo nikoli pozabiti naukov in nasvetov, ki nam jih daje sama narava. Vsaka rastlina si je izbrala bivališče, ki ji najbolj prija tako glede podnebja kakor glede tal.

dovali bujno južno rastišče, kakor n. pr. v Opatiji in nekaterih predelih Dalmacije. Tako pa opazimo značilno floro lovorovega območja samo v nekaterih zavetnih predelih, n. pr. na obali med Barkovljami in v malih zalivih ob istrski obali. Pod Sv. Križem najdemo alpski bor in celo graden — zimzeleni hrast, ki rase tudi na Sardiniji.

Če se vzpnejo na Kraško planoto pridemo v drugi pas, v kostanjevo območje. Tam prevladuje hrastovina poleg gabra, jesena, javorja in bresta. Med iglavci najdemo še cedar, ker črni bor prav za prav ni s tega področja in so ga sem preselili iz višjih krajev na umetni način.

Višji kraški predeli Slovenskega Primorja spadajo v tretji pas, v območje bukve. Bukve srečamo že pri Senožcah, kjer se družijo z jelko pa še z listavci, ki smo jih pravkar imenovali, in s črnim borom,

DEDSČINA NACIFASISTIČNE OKUPACIJE - POD LOVCEM

ki se šele na tem področju zares počuti kakor doma.

Najvišji gozdni predeli spadajo v sušnejše območje. V njem najdemo smreko, macesen in limbo poleg drugih manj važnih vrst gozdnega drevja. V zadnjem rastlinskem pasu, ki mu pravimo alpsko območje, gozd preneha in uspevajo vse do gorskih goličav le še grmičevje in travne rastline.

V naravi ni vse tako preprosto kakor smo tu prikazali, vendar bi bila velika napaka, ko pri umetnem pogozdovanju ne bi upoštevali teh osnovnih naravnih zakonov. Praktične posledice vsega tega, kar smo navedli, bodo razvidne, ko bomo gozdarska vprašanja ob drugi priliki obravnavali do podrobnosti.

Dr. O. S.

Boj kokošji kugi

Nekaj let po prvi svetovni vojni se je pojavila v Evropi kokošja kuga v zelo hudi obliki. Na milijone glav perutnine je poginilo po raznih deželah. Ponekod so kar cele vasi, pa tudi cele pokrajine ostale domala brez kokoši. Škoda na mesu in jajcih so seveda cenili prav tako na milijone. Odtlej ta kurja bolezen ni več izginila iz naših krajev in se pojavlja sedaj tu sedaj tam.

V zadnjem času je v nekaterih koprskih vaseh poginilo kar vsa perutnina. Razumljivo je, da je škoda ogromna. Nevarnost je, da ostanemo brez kurjega mesa, a tudi brez jajc, če nam ne uspe omejiti in uničiti to bolezen. Izgubo bodo najhuje občutili bolniki in kmetje spomladi, ko jim bo primanjkovalo jajc za hrano pri težkem pomladanskem delu.

Varujte se mesa okuženih kokoši!

Ne bom opisoval znakov kokošje kuge, ker jih več ali manj vsi dobro poznajo, če pa ne, jih bodo takoj spoznali, čim se jim bolezen naseli v kurniku. To je namreč najhujša perutninska bolezen, ki v nekaj dneh popolnoma uniči tudi večje kokošje družine. Navadno pogine do 90% vseh živali. Bolezen se prenaša z dotikom ali prenašalci.

Z dotikom se prenaša tako, da pride zdrava perutnina v dotik z bolno. Zgodi se to, če kupimo kako že okuženo ali na videz še zdravo žival in spustimo med zdravo domačo jato. Največkrat pa se bolezen širi s kupljenim kurjim mesom. Ko se namreč bolezen pojavi sleherni gospodinja čimprej zakolje bolne živali in si prizadeva, da jih spravi v denar. Tako kurje meso izgleda lepo kakor vsako drugo.

Ker je mnogokrat nekaj cenjeje gre naglo iz rok. Domača gospodinja, ki je kupila bolno meso, ne sluti nič hudega, opere meso in zlijte vodo na dvorišče ali na ulico. Požrešne kokoši pospravijo kri in druge ostanke, pa je nesreča v hiši. V nekaj dneh bo morala gospodinja zaklati še svoje dotleje, zdrave kokoši. Zato ne kupujte kurjega mesa in ga ne sprejemajte v družbo ne veste, da prihaja z zdravih dvorišč! Na drug način širijo bolezen prenašalci. Pri tem prihajajo v poštev razni kožni zajedavci, vrabci, veter ali pa človek, ki je imel opravka z bolno živino.

Nekaj praktičnih navodil

Če se hočete ubraniti te hude bolezni in ohraniti kokoši zdrave se ravnajte po naslednjih navodilih:

Ne kupujte ne žive ne mrtve perutnine, če ne veste, od kod prihajajo in da je zdrava!

Ne družite nakupljenih kokoši takoj z domačimi, ampak jih za nekaj časa ločite od njih in jih držite v zaprtem prostoru!

Če se je bolezen pojavila v bližini, zaprite perutnino v tak prostor, da po njem niti vrabci ne bodo mogli brskati po tehi!

Razkužite kurnik in prostor okrog njega z živim apnom ali drugim razkužilom!

Pridajte pitni vodi za kokoši 1% no raztopino zelena vitriola!

Ne puščajte tujih ljudi med kurje!

Najbolje je pa, da kokoši pravčasno, še preden se je pojavila bolezen v kurniku, zaščitno cepite. Stroški bodo za to (približna vrednost dveh jajc) vselej majhni v primeru z izgubo vse perutnine.

Dr. L.

Vprašanja in odgovori

A. V. iz Kotludrovice: Imam 9 letno kravo, ki jo večkrat napade neka bolezen s sledečimi znaki: Ko vozim z njo, mi naenkrat obstane, odpre gobec in dela, kot da bi jedla sol. To traja 3 do 4 minute. Ko jo je začela napadati bolezen, se ni tresla, sedaj pa se v času napada tresse. Bolezen opažam že skoro dve leti. Kakšna je ta bolezen in kako se zdravi. Ali je krava božjastna?

Odgovor: Iz znakov, ki nam jih navajate, sklepamo, da je žival res božjastna. Znaki te bolezni so: Pri na videz zdravem živinčetu se nenadno pojavi nemir; žival zavija oči in se začne tresiti. Na različnih delih telesa se pojavijo krči; iz globeča ji silijo pene in škriplje z zobmi. Pri hujših napadih se žival zgredi in se valja po tleh. Ko poneha je žival trudna in pobita, vendar si kmalu spet opomore. Včasih so ti napadi redki in slabi, včasih pa se pojavljajo pogosto in v hujši obliki ter povzročijo tudi smrt. Vzroki bolezni so zelo različni in jih je večsilih zelo težko dognati. Najnavadnejši so menjava zob, polnokrnost, veliko razburjenje, bolezen v možganih in gliste. Živali olajšamo bolečino s tem, da jo polivamo med napadom z vodo po

glavi. Pripomočki so mir, lahko prebavljiva krma. Žival naj bo opravila težkega dela, kar bo predvsem važno za vašo kravo. Če pa to ne pomaga je najbolje, da pokličete živinozdravnika.

T. K. iz Čelji: Imam prašiča, ki mi nepristano pokajštuje. Kako naj kašelj odpravim?

Odgovor: Kašelj sam na sebi ni bolezen, ampak le znamenje bolezni. Kašljajo slabotni, kozavi prašiči. Kašelj se pojavlja pri raznih pljučnih boleznih, pri prašičji kugi, če so oholela tudi pljuca, pri kašlju pri raznih drugih boleznih. Če se pri raznih drugih boleznih pojavijo na vašem prašiču niso boleznin znamenja kake navedene bolezni. Je vzrok kašlja pri prašiču strelja preprih v hlevu ali premokra strelja, ki jo premožkrat menjavate, ali ki jo premožkrat hlev. Zadostna toplota v hlevu in čista, suha strelja bosta v tem primeru pomagala.

POPRAVEK

V zadnji številki nam je pri razdelnici za mešanje glavnih umetnih gnojil pomotoma izostala razlaga znamenj, ki so v njej. Ti znaki pomenijo: MT — gnojila leteko mešamo tik pred trosenjem; MV — gnojila lahko vedno mešamo; NE — gnojil ne smemo v nobenem primeru mešati (trositi jih moramo vsako zase.)

Na bolgarski fronti dela

Bolgarski sindikati imajo važno vlogo v političnem in gospodarskem življenju države. Bolgarska sindikalna organizacija je sedaj pobudnik in izpolnjevalec vseh podvigov pri obnovi in izgradnji dežele, prvi borbeni odred na gospodarski fronti. V 32 poklicnih organizacijah obse sindikalne zveze je zbrana armada, ki šteje 550.000 delavcev in delavk.

V borbi za svobodo

V dveh desetletjih, od 1923. do 1944. so bile žrtve bolgarskega delavskega razreda ogromne, toda ves čas je vztrajal na fronti ostre borbe proti reakciji in fašizmu. V tem času je pomrlo po zaporih nad 100.000 delavcev, namučencev in intelektualcev. V istem času je bilo več ko milijon ljudi v zaporih in koncentracijskih taboriščih. Toda okrutnost režima in podlo mučenje, ki so ga morali prestajati borci za svobodo, gospodarske in politične pravice nista strla odpora delavstva, ki ga nista odvrnila od njegove poti nasproti resnični ljudski demokraciji.

Množična stavka delavcev v Sofiji in vseh večjih industrijskih krajih Bolgarije v dneh 6. do 8. sept. 1944 je pomenila pričetek frontalne ofenzive proti reakcionar-

nim in fašističnim silam v borbi za končno osvoboditev, ki je bila izbojevana 9. sept. 1944 z občo ljudsko vstajo. Delavci so tiste dni zapustili podjetja in delavnice in so se kakor povodenj, ki odnaša vse s seboj, drli v središče Sofije, da z železno pestjo zdrobe v prah okrove režima, ki je tako hudo tlačil bolgarsko ljudstvo. Onim, ki so to doživeli, ne bo nikdar obledela v spominu slika, kako je 200.000 delavcev in delavk iz Sofije in okolice po 9. septembru zahtevalo obsodbo osovražnih fašističnih blapcev, bivših regentov in nosilcev črnega režima Borisa, Filova in Bagrianova na smrt.

Bolgarsko gospodarstvo je tedaj skoraj dočela zamrlo. Pridobivanje premoga je padlo pod minimum. V industrijskih podjetjih ni bilo surovin, kolikor pa jih je še bilo, jih spričo odpora industrijcev ni bilo mogoče predelovati. Delavci so šli v tovarne zavedajoč se težkih nalog, ki so čaka e Domovinsko fronto. Poglavitna je bila opremljanje bolgarske vojske, da je lahko sodelovala v borbi proti hitlerjevskim tolpam. Delavci so svojo nalogo častno izpolnili. Tovarne so pričele delovati, gospodarstvo se je dvignilo iz mrtvila.

Trdna zveza delavcev in kmetov

Sindikalni pokret je združil vse delavske množice. Demokratične sile, ki so bile zbrane v Domovinski fronti, so dale pobudo za jačanje proizvodnje, hkratu pa so izvajale kontrolo nad izvajanjem nalog v zasebnih podjetjih. Napori delavcev so kmalu obradili dobre sadove. Uvedle so se nove metode dela, razvili sta se udarništvo in tekmovanje. Ljudske oblasti so izdale množične ukrepe za ozdravljenje gospodarstva in rešitev dežele pred protiljudski režim. Obča delavska in kmečka zveza je postala močan faktor v političnem in gospodarskem življenju države. Ko je bila organizirana tudi obča kmečka sindikalna zveza, se je skupna fronta borbe za obnovo dežele še močno ojačala. Bolgarija ima danes močno zvezo delavcev in kmetov.

in luksuzne vile nekdanjih oblastnikov so na razpogo delavstvu za njih zdravje in počitek.

Kakor se veča proizvodnja in jača delovni polet, si ustvarja delavstvo pogoje za boljše življenje v mestu in na vasi. Ljudske oblasti si prizadevajo, da pospešijo uresničenje delavskih teženj, in podpirajo vse njihove pobude. Stano se širijo možnosti preskrbe. Vsako podjetje ali ustanova, ki ima več kakor 15 delavcev in namučencev, ima tudi svojo menzo. Ob koncu preteklega leta je bilo 1876 menz, v katerih je prejemale hrano 203.251 delavcev. V enem samem letu se je število menz povečalo za 70, število delavcev, ki se hranijo v njih, za 100%.

Tekmovanje in udarništvo

Na pobudo sindikalnih organizacij se močno razvijata tekmovanje in udarništvo. Mobilizirane so bile vse sile, da izpolnijo dveletni gospodarski načrt. Osnovna naloga je, da se proizvodnja v primerjavi z letom 1939, letos poveča za 20, prihodnje leto za 44%. Načrt določa gradnjo cele vrste električnih central, jezov in industrijskih objektov, ki bodo služili kot osnova za nadaljnjo industrijsko izgradnjo dežele in omogočili prehod k obsejnejšemu načrtnemu gospodarstvu. Delavci se zavedajo postavljenih nalog in si prizadevajo, da bi izpolnili in presegli delovne norme, da bi čim prej obvladali tehnično zao-

stalost, ki jo je Bolgarija podedovala po protiljudskih režimih, omogočili mehanizacijo kmetijstva in industrializacijo vse dežele.

V tekmovanju za izpolnitev dveletnega gospodarskega načrta sodelujejo nad 200.000 delavcev. Med njimi prednjačijo rudarji v Perniku, ki so v osmih mesecih presegli proizvodni načrt za 80.000 ton premoga, čeprav so se morali boriti z velikimi tehničnimi težavami. Da se tekmovanje sistematično izvede, je 14.273 rudarjev v Perniku sklenilo 1517 kolektivnih in individualnih tekmovalnih pogojev. Tekmovanje se je silno razširilo. Rudnik Pernik ima 2373 udarnikov, ki so presegli letos norme za 100 do 318%. Delavci po drugih industrij-

skih podjetjih ne zaostajajo za njimi. Tudi tekstilni delavci tekmujejo posamič in v skupinah, poleg tega pa še posamezna podjetja med seboj. Med delavci je mnogo novotarijev.

V 3 letih, odkar vlada v Bolgariji ljudska oblast, so bili na vseh področjih dela doseženi pomembni rezultati, čeprav je bilo treba obvladati mnogo težav. Bolgarsko delavstvo se je v resnici izkazalo kot avangarda Domovinske fronte. Dosedanji uspehi so najboljšje krepilo delovnega poleta vsega ljudstva. Bolgarski delavci si mnogo prizadevajo, da izpolnijo naloge, ki jim jih je postavila Domovinska fronta pod vodstvom velikega bolgarskega voditelja in učitelja Geogija Dimitrova, da v čim krajšem času ustvarijo toliko, kolikor ni bilo ustvarjenega pod kapitalističnim v mnogih desetletjih.

(Po »Radu«)

BEOGRAD-ZAGREB

Cesta „bratstva in edinstva“

Med največje gradbene objekte v prvi jugoslovanski petletki spada velika avtomobilska cesta „bratstva in edinstva“, ki bo vezala obe največji jugoslovanski mesti Beograd in Zagreb. Merila bo v dolžini 390 km in bo komaj za 20 km daljša od zračne razdalje med njima. Imela bo dve betonski in le malokod kockani cestišči v širini po 7 m, ki ju bo ločil po 4 širok zelen pas. Najprej bodo zgradili le en del cestišča. Zgrajen bo tako, da bo mogoče z avtomobili razvijati na njej brzino po 150 km. Potnik bo tedaj v 3 urah iz Beograda v Zagreb.

Dela na cesti, ki so se pričela v letošnji kasni pomladi, se razvijajo po načrtu. Zemeljska dela na letošnjih odsekih beogradskega in zagrebskega dela ceste so že dovršena na vseh predvidenih 70 km dolžine. Sedaj vliivajo betonsko ploščo in je pri Beogradu prvih 9 km ceste od Zemuna do Dobanovca že prevoznih. V Zagrebu samem bo prvi del ceste v dolžini skoraj 5 km že letos asfaltiran. Cesta bo speljana iz Beograda preko Sremske Mitrovice, Zupanje Slavonskega Broda, Nove Gradiske, Okučanov, Novske in Ivanje grada v Zagreb.

Skoraj vsa dela na njej so mehanizirana, na beogradskega odseku celo do 90%. Betonsko cestišče polagajo z velikimi stroji, ki mešajo apnenčev gramoz, ga mešajo s cementom in hkratu vliivajo beton na cestišče.

Pri delih na cestah pa dan za dnem sodelujejo tudi velike množice ljudstva iz Beograda, Zagreba in drugih krajev. Zagrebska ljudska fronta je samo v septembru organizirala za prostovoljno delo na cesti na 10.000 ljudi, ki so opravili 2.225.979 ur prostovoljnega dela v vrednosti okrog 35 milijonov din. Na beogradskega odseku proge so v veliki meri po-

zasluzili delovnih prostovoljcev dovršili zemeljska dela celih 48 dni pred določenim rokom.

Avtomobilska cesta Beograd-Zagreb, ki bo preko Dolenjske podaljšana tudi do Ljubljane, bo ogromnega gospodarskega pomena kot glavna magistrala v državi, ki se bo nanjo navezal ves jugoslovanski cestni promet. Cesta bo postala prometna hrbenica Jugoslavije, kakršne država doslej še ni imela. Vse njeno dosedanje prometne smeri, ki so imele svoja središča v veliki meri v središčih nekdanjih predjugoslovanskih držav, so bile sredobežne. Sedaj pa se je pričel a to cesto ustvarjati jugoslovanski sredotežni prometni sistem po najmodernejših cestno-gradbenih načelih.

Odgovorni urednik
ZAGAR BOSTJAN
Tiskala Zadržna tiskarna v Trstu.

OD VSEPOVSOD

V TRBOVELJSKEM REVIRJU so uvedli nov način dela. Rudarji so pri delu izmenjavajo namesto zunaj rova neposredno na kraju dela v rovu. Pri tem prihranijo dnevno vsak po 50 minut delovnega časa. Razlika v času, ki jo je delavec prebil na delu prej in sedaj, plačujejo s 50% doklado na osnovni akordni zaslužek dotičnega dne. Na ta način se bo produkcija premoga povečala mesečno za več sto 10tonskih vagonov.

V OKVIRU 10 DNEVNEGA TEKMOVANJA za drugi kongres jugoslovanske Ljudske fronte je ljubljansko prebivalstvo opravilo na raznih stavbiščih 123.370 ur prostovoljnega dela. Poleg tega so zbrali za Slovensko Primorje

Slovenske sindikalne knjižnice

Polagoma nastajajo po naših sindikalnih podružnicah in podjetjih prve sindikalne knjižnice na Tržaškem ozemlju. Prav te dni bodo ustanovljene tudi te po tržaški gornji okolici.

Slovenija je seveda že daleč pred nami. Ze IV. plenarjem 1944 so sindikati Jugoslavije jim je določili njih naloge pri ideološki izgradnji in splošni izobrazbi delavstva Slovenske sindikalne knjižnice si redno nakupujejo nove knjige. Njih knjižničarji usmerjajo bralčevu zanimanje.

V Ljubljani so pred kratkim preuredili centralno delavsko knjižnico, ki ima sedaj 25.000 izbranih knjig. Poleg nje se bo osnovala še posebna strokovna knjižnica. Po slovenskih podjetjih pa je sedaj že nad 400 knjižnic z več ko 60.000 knjigami, ki je samo v mesecih junij-avgust seglo po njih okrog 20.000 čitateljev. Poleg njih pa so večje osrednje knjižnice še na Jesenicah, v Celju, Mariboru, Zagorju, Trbovljah, Medvodah, St. Petru na Krasu, Domžalah, Guštanju, Kranjski gori, Kranju in drugod.

Žene

v poljski proizvodnji

Poljska žena se zmeraj bolj uveljavlja v industriji in javnem življenju. V tekstilni industriji je sedaj na Poljskem zaposlenih 68.700 žena, v rudarski 24.596, v gradbeni 10.000. V državnih ustanovah jih dela 20.000. Skupno je ta čas v poljskih sindikatih 300.000 žena odnosno 18% vsega njihovega članstva.

V centralnih sindikalnih organizacijah so organizirali posebne strokovne tečaje za žene, tako v Varšavi 6 mesečni tečaj za kvalificirane delavke v industriji barv, stekla in elektrotehniških proizvodov. V Katovicah imajo posebne tečaje za sindikalne funkcionarke. Posamezne sindikalne organizacije imajo tudi posebne ženske sekcije. V okviru zadržne in rudarske sindikalne zveze je še po 20 takih ženskih odsekov.

Preskrba in socialno skrbstvo

Vlada domovinske fronte je ustvarila nove pogoje za delavce po mestih in na deželi. Socialno zavarovanje je zaobseglo vse zaposlene ljudi. V Bolgariji je uveljavljeno enako enakih plač za enako moštvo in žensko delo. Zakon o brezplačni zdravniški pomoči zadeva približno milijon delavcev in članov njihovih družin. Samo lani so izdali po drugo milijardo levov za zdravstveno zaščito delavstva. Ustanovljena je bila vrsta zdravstvenih ustanov, ki se jih poslužujejo množice industrijskega in kmečkega delavstva. Vsa letovišča, vsi gradovi

Kongres ES STO-ja

(Nadaljevanje s 3. strani.)
Prvi odsek pri glavnem odboru. Pri okrajnih odborih se bodo moralno organizirati posebne prosvetne komisije, pri krajevnih podružnicah in obratnih odborih pa bodo delovali posebni referenti. Njih naloga bo organizirati sindikalne knjižnice, dajati pobudo, da bodo delavci pisneno izražali svoje misli in stališča v demokratičnem tisku, širiti demokratični tisk, navduševati delavstvo čitanju, skrbeti za kulturne potrebe delavstva.

Zasedbena oblast krati sindikalno svobodo

Tov. Kodriča pa je iznesel najnovejši dogodek, ki priča, kako zasedbena oblast sindikalno organiziranemu delavstvu krati svobodo njegovega delovanja. Prav v nedeljo bi bila morala podružnica na Kontovelu in Proseku svečano razviti svojo sindikalno zastavo. Čeprav je bila prireditev o pravem času prijavljena, so oblasti dovoljenje do zadnjega trenutka zavračevale in

nazadnje razvite zastave prepove, dale, češ da bi bila to prireditev izrecno političnega značaja. Na predlog tov. Kodriča je skupščina sklenila pisмено protestirati pri vojaški upravi zaradi takega postopanja. V svojem protestnem pismu ugotavlja, da je tako ravnanje protidemokratsko, da je motivacija prepovedi potvarjanje dejanskega stanja in da predstavlja prepoved neutemeljeno omejevanje svobode sindikalnega delovanja delavstva.

Zaključne besede tov. Bukovca

Skupščina je zahtevala, da zasedbena oblast dovoli razvite zastave kontovelsko-proseške podružnice prihodnje nedelje ter da obče niti najmanj ne ovira sleherne manifestacije sindikalnega značaja.

Ob zaključku razprave je tov. Bukovec povzel njene glavne točke. Opozoril je na pomanjkljivost nastale zaradi tako zvanega praktičnega, ki zavraja ljudi v drobno dnevno delo, tako da prezro prevladujoče momente v občem političnem razvoju. Opozoril pa je tudi na napake, nastale spričo tako zvanega čisto teoretičnega delovanja, ki po-

zablja tudi najvažnejše probleme, ki se pojavljajo v vsakem dnevnem delovanju sindikalnega gibanja. Opozoril je nato, da se intelektualci in posebno slovenski vse premalo vključujejo in sodelujejo v sindikalnem gibanju. Sindikati bodo morali v bodoče pokazati tudi več zanimanja za življenje na vasi. Prav v trenutku, ko je sprožil svetovni imperializem napad na delavski razred, je treba premagati vse napake in usposobiti sindikalno organizacijo, da bo uspešno vodila delavske množice na poti do njihove popolne osvoboditve.

Novi glavni odbor

Sledile so volitve novega glavnega odbora, v katerega so bili domala soglasno zvoljeni tovariši: Aleksander Destradi, Ivan Bukovec-Vojmir, Renato Rizzotti, Ivan Hreščak, Ivan Turkovič, Emilio Semilli, Dragoc Furlan, Sergio Franovich, Mario Desanti, Antonio Juraga, Giordano Luxa, Giuseppe Muslin, Bertolo Petronio, Romano Poggiolini, Edmond Zaharija, Josip Bubnič, Matej Skočir, Ferruccio Grattan, Stane Valclic, Alessandro Tomasi, Albino Pozzamin, Neri Ceconi, Viljem Ba-

bič, Guerrino Perič, Marija Perič, Ivan Diminič, Andrej Turkovič, Mario Bonifacio, Josip Zuder, Ottavio Volpin, Giovanni Sordo, Nerina Supplina, Narcisa Apolonio, Ana Renner, Evgen Carniel, Ana Reščiči Olga Mahnič, Ernest Weiss, dr. Lubič Stefanij, Armando Carnielutti in Marija Muzenič. Med njimi je 27 delavcev, ostali so kmetje in intelektualci.

Na predlog predsednika Rizzottija je skupščina ob zaključku poslala pozdravne brzojavke Enotnim sindikatom Jugoslavije in italijanski Delavski zbornici ter solidarnostni brzojavki tovarišem iz lanskega stavkovnega odbora ter pred kratkim obsojenim voditeljem tovarniškega odbora ladjedelnice Sv. Marka. V svojem zaključnem govoru se je predsednik Rizzotti zahvalil v imenu glavnega odbora za zapanje, ki mu je bilo izkazano pri volitvah. Poudaril je, da bo bodočnost prinesla nove borbe, da sindikalna borba po nauku Karla Marxa ne more biti nič drugega kakor politična borba. Tržaški sindikati se bodo borili za pravice delavskega razreda, dokler ne bodo do zadnje dosežene in bo sleherni proletarec občutil, da se ni boril zaman.

Žensko in mladinsko vprašanje

Referat tov. Bukovca je bil delaten velike pozornosti in odobravanja. Tudi o njem se je razvila ži-

Brez kulture ni napredka

Jesen je že tu. Kmet bo kmalu pospravil vse pridelke pod streho. Večeri postajajo dolgi in dolgočasni, posebno po naših vaseh, kjer ni kavarn ne kinematografov, kjer ni električne luči in nobene zabave ali razvedrila razen plesa. — Stara ženica bi rada še plela, pa ne vidi, v kotu dremlje, gospodinja, pospravlja po hiši, potem pa ščebet s sosedo, gospodar rad pokuša novo vino, da se potem laže prepira. Tu pa tam vzame kdo v roke časopise ali knjigo, marsikomu gre težko in pri čitanju zadremlje. Pohvale vredni so primeri dobre volje, ki se pojavljajo vedno bolj pogosto, posebno v nekaterih vaseh tako pri mladini kot pri odraslih, kot n. pr. v Čežarjih, Pobejih, Sočergih. Sedaj se bliža najprimernejši čas, da odpranepljnost v naših vaseh. To je ostanek fašistične okupacije, to je razvalna v našem ljudskem blagostanju. Zato je moramo odstraniti kakor sleherni plod fašizma. Istra mora v najkrajšem času dohiti ostale brate.

Po istrskih vaseh ljudje preveč plešejo in premalo čitajo. To mora nehati. Odslej ne bo več izgovora: «Ne znam čitati, ne znam pisati, slabo obvladam svoj jezik. Nisem hodil v slovensko šolo, nisem imel prilike, da bi se učil.» Ta opravičila so veljala do sedaj. Na žalost je bilo vse to res. Sedaj pa ima vsakdo priliko, da si pridobi, kar je zamudil v prejšnjih letih. Po vseh naših vaseh so učitelji. Marsikateri živi v slabih razmerah, se borijo z vsemi mogočimi težavami, toda vsi imajo dobro voljo in tudi vroče žele, da bi svojim Istranom čim več nudili, da jih kulturno dvignejo, ker sta znanje in izobrazba temelj vsakega napredka. Na okrajni sindikalni konferenci, ki je bila pred dnevi v Kopru, so se učitelji obvezali, da bodo odpravili nepismenost in da bodo poleg rednega pouka v šoli povsod vodili večerne tečaje za odrasle. Naloga sindikalnih združenj je, da to dobro voljo učiteljskega podpora in dajo pobudo, da bodo tečaji redno polnoštevilni in z uspehom obiskovani.

Agrarna reformna je osvobodila kolone veleposestniškega izkoriščanja in zatiranja. Šola in večerni tečaj morajo odpraviti kulturno zaostalost.

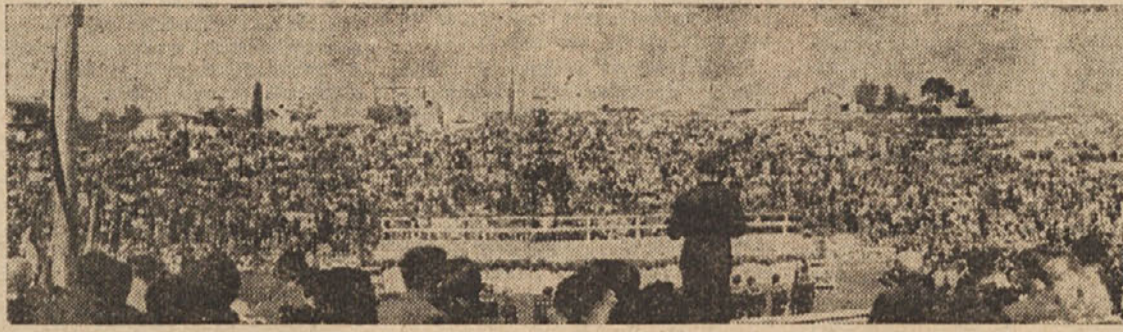
Le pogledite malo po vasi! Kmetu, ki čita, ki rad sega po knjigah, gre bolje, večje uspehe ima pri delu, njegova živina je lepša, bolj zdrava. V strokovnem časopisu in knjigah najde zlata vredne nauke in nasvete. Sproti izve, kako napredujejo kmetije drugod, kako si pomagajo in lajšajo težko delo in dosežejo nove uspehe.

V Javorjah, tam v Brkinih živi srednji kmet. Stalno čita časopise in kmetijske knjige. V družini ni dosti delovnih moči, pa vendar več pridelava na njivah, več ima sadja lepša je njegova živina. Drugi kmetije se pogosto oglašajo pri njem za nasvete.

Na Kozjanah je tudi tak kmet. Kmalu bi mu pred leti šlo vse na doben. Odpravil se je v Ameriko, zapustil kmetijo, da bi si služil dolarje. V Ameriki pa je spoznal, da ima Ameriko doma, le izrabljal jo ni znal. Vrnil se je. Šola je nekaj veljala. V Ameriki se je naučil čitati. Stalno prebira sedaj časopise, pozimi čita v družini knjige, dela načrte in napsane nasvete pretvarja v dejanje. Le vprašajte v Brkinih po Ivakotul! Vsakdo vam bo znal povedati o njem. Doma sta le on in žena ter dve hčerki. Ko so se vrnil iz Amerike, je imel v hlevu mršav rep in debel dolg. Sedaj je hlev poln, brez dolga, njegovo sadno drevje je zdravo in dobro obrodi. Na svojem domu, pri svoji družini je odkril Ameriko s pomočjo knjige in časopisa.

Mnogo, mnogo dragocenih stvari bomo spoznali, če domo segli po knjigah. V dolgih zimskih večerih bomo čitali. Če že ne znamo, pa se bomo naučili. Čitali bomo strokovne časopise in knjige in še druge za razvedrilo in kratak čas. Pri vsem tem pa se bomo še izobraževali, da ne bo znal nekaj več le mestni uradnik in župnik ali učitelj na vasi, da bomo tudi mi nekaj znali, da nas ne bo sram pred svetom in pred samim seboj.

Kulturna in prosvetna rast istrskega kmečkega in delavskega ljudstva

S KULTURNEGA FESTIVALA V BUJAH

Ko so včasih govorili o življenju v Istri, o njenem gospodarskem in kulturnem stanju, so deželo vedno imenovali «tužno Istra». Tedaj je bila Istra zares tužna. Beneška gospoda ji je kot pijavka sesala kri, uničevala njeno gospodarstvo in ovirala njen kulturni razvoj. Tudi Avstrija je bila za Istro prava mačha: Dajala je potuho italijanskim šovinistom. Ko pa je zavladal fašizem, je doseglo gorje svoj vrhunec. Pod Avstrijo bi bilo lahko kljub vsemu mnogo več storjenega, če bi tedanji domoljubi dejansko bolj čutili s svojim ljudstvom in ne z njegovimi «izbranci». Sele po osvoboditvi so padle vse ovire in slovensko istrsko ljudstvo je dobilo vse možnosti, da se tudi kulturno dvigne in nadomesti, kar je prej zamudilo. Istra koraka sedaj v bodočnost, čeprav so prvi koraki bolj težavni in naporni. Uspehi so vidni povsod, po vseh vaseh pri starih kot pri mladih.

Poglejmo malo nazaj, da bomo videli vso razliko med preteklostjo in sedanjostjo!

Pred davnimi leti

Istran mora le garati in delati za gospodo. Enak je vprežni živini. V obalnih mestecih se šopiri gospoda le grofovske sinovi hodijo v šole (confraternite). Mesto skrbi le zase, podležju ne da niti drobtinica svojih dobrot. Deželan ga hrani, mu zida palače, s katerimi se meščani potem bahajo, toda v mestu je on tujec, mora ven, da ga mesto ne pogoltne. Pismen človek, po vaseh je bela vrana in tega se meščanska gospoda boji, ker se čuti enakovrednega mestnemu bogatjnu. Nepismeni neizobraženi kolon ima čut manjvrednosti, zato ostane hočeš, nočeš podložen mestni gospodi.

Po svetu kipi ljudstvo se otrasa srednjeveškega pepela. Kmečki sin gre v mesto delat v tovarno. Ta-

Naša prosvetna društva

Zal so je naša deželica kasno prebudila zaradi že omenjenih vzrokov. Značilno je, da so najprej prebudile vasi, kjer ni bilo kolonata. Tako je bila že pred 70 leti v Dekanih prva slovenska šola, prva čitalnica, tako v Smarjah, v Krkavcah itd. Rasti so začela prosvetna društva tudi po drugih vaseh. Naši ljudje so jim dajali krasna imena, «Zarja», «Zvezdas», «Jadrana», «Svoboda»... Tudi po 25 letih črne dobe so še vidne posledice teh naših starih društev. V bolj oddaljenih vaseh je že slo, toda bliže mesta je bila grenka.

«Paron» je prepovedal svojim kolonom govoriti v njih jeziku, otrok ni pustil v slovensko šolo. Če si v mestu spregovoril v slovenski, so te kmalu pognali pogledat, če je slana morská voda, ali pa so ti pri belem dnevu pokazali, koliko je zvezd na nebu. Olikani meščani so zmerjali naše kmete, da nimajo svojega jezika, da je njihov le grda govornica. To je mučilo našega človeka in nisi mogel pomagati dolgo let, dokler ni zarožljalo tam od Slavnik in je še sam potem mesto za pero zgrabil puško, da je prepodil črnosrajčnika, pa tudi gospoda se je poskrila v svoje brloge in zgubila zemljo. Po naših vaseh je zaživelo. Prosvetna društva so zrasla in se rasejo kako gobe po dežju. Kmečka ženica se sedaj več ne boji govoriti po mestu v svojem jeziku. Sedaj spoznava, kako je lepa slovenščina, ko ginjena poslušá svojega otroka, ki n apririditvi lepo podaja domačo, slovensko pesmico.

Knjige in časopisi

Namesto starih «cikmarjev», ki so nekaj razveseljevali goste na ženitovanju ali na «sagri» s kontrabasom, trobento in harmoniko, poslušá sedaj po istrskih vaseh

so nas nekaj zapostavljali in prezirali.

V nekaj dneh bomo imeli v Tržaški Istri «Teden naše kulture». Pospešili bomo naše kulturno delo, napravili načrte in jih v zimskem času tudi izvedli, da bomo z dvigom kulture zajamčili naš obstoj in gospodarski napredek. Bratje Hrvati v Bujščinji so tak teden že imeli od 7. do 12. oktobra. Vse vasi so medsebojno tekmovala s kulturnimi prireditvami in napravile načrt za kulturno delo.

Po nekaterih naših vaseh moramo še odpraviti nepismenost, ker je ta še naša sramota, ostanek

fašizma, ki mora izginiti. Tako bomo ponosni sami nase in na svoj jezik, na svojo kulturo, da nas ne bo nihče več zaničeval in gospodarsko izkoriščal. Pri naporih nam bodo naši učitelji vedno pomagali.

Nekaj podatkov

Takoj po osvoboditvi sta bili v vsej Slovenski Istri le dve učiteljski, prosvetnega društva nobenega, ostalega nič.

Letos imamo 35 osnovnih šol, 10 učitelja, skoraj 4000 učencev, 9 otroških vrtcev, 1 učiteljske (Portorož), 2 gimnaziji (Koper in Portorož), srednje tehniško šolo (Koper), 1 pomorsko trgovsko akademijo (v Smedeli) ter vinarsko in sadjarsko šolo v Skocijanu pri Kopru. Prosvetnih društev je 20. Najboljša so v Vanganelu, Brtokih, Dekanih in Čežarjih. Knjižnice je 16. Od teh je najbolj bogata v Dekanih. Godba na pihala je 10 (kateri okraj jih ima toliko). Najboljša med vsemi je vsekakor ona iz Brtokov.

V kratkem bodo ustanovili še 8 prosvetnih društev in 9 knjižnic. Analfabetske ter nadaljevalne večerne tečaje bodo priredili to zimsko vseh vaseh, kjer so šole.

Raven kulturnih prireditev se je močno dvignila.

K temu so pripomogla posebno medsebojna gostovanja, skupni nastopi in tekmuvanja med posameznimi društvi. Nekateri vasi kot Dekani, ki imajo mnogo možnosti, pa bi lahko dosegli še več.

Naš zadružni tečaj

RAZPREDELITEV ZADRUG

Kaj so kreditne zadrug?

Kreditne zadrug se bavijo s krediti, to se pravi, da nabavljajo in dajajo kredite (posojila).

Nabavljanje kredita je tudi sprejemanje hranilnih vlog, s čimer zadruga prevzema kredit ali zaupanje, ki ga lastnik hranilne vloge ali vlagatelj izkazuje zadrugi, do čim je dajanje ali nakazovanje zadržnega kredita izplačevanje oziroma zaupanje, ki ga zadruga izkaže napram posojilojemalcu. Hranilnice in posojilnice, ki sliionjo na zadružnih načelih, so torej kreditne zadrug.

Imamo kreditne zadrug z omejenim in neomejenim jamstvom mestne in kmečke ali tudi mešane kmečko-mestne. Nekateri nabavno-prodajne zadrug imajo kreditne odeske. Čeprav to ni priporočljivo, je v določenih okoliščinah vendar koristno, ker moremo z njimi denar, ki bi sicer obležal neizkoriščen, nameniti njegovi nameni, to je poživljenju gospodarstva v območju in v korist delovnega ljudstva. Saj je dolžnost kreditnih zadrž, da s svojimi prihranki podpirajo ostale zadrug in ne vlagajo denarja v kapitalistične ustanove ali v kapitalistični sektor gospodarstva, proti kateremu se zadrug borijo.

Zato bo pri nas potrebno, da si kreditne zadrug ustvarijo osrednjo kreditno ustanovo, ki naj zbira in usmerja razpoložljiva denarna sredstva v korist celokupnega ljudskega zadružništva. Kreditne zadrug so v kapitalističnem gospodarskem sistemu zelo važne, posebno za našega človeka, ki mora preprečiti skrbeti za naslednji dan.

Nabavne in nakupne zadrug

Te vrste zadrž nabavljajo surovine in blago svojim članom: kmetom semena, umetna gnojila, orodje, stroje in drugo, obrtnikom (čevljarjem, mizarjem, kovačem itd.) surovine za predelavo, orodje itd. Na ta način nadomestijo kapitalistično usmerjene prekupčevalce med proizvajnikom in potrošnikom.

Njih skrajni cilj je pravična cena ali cena, ki v njej ni izkoriščanja človeka po človeku.

Sem spadajo krojaške, čevljarške, mizarške, pekovski, mesarske in podobne zadrug, zadružni domovi, kuhinje, gostilne, restavracije prenočišča kot zadrug, kmetijske nabavne zadrug in one za nabavo in izkoriščanje strojev, vodovodne, pašniške, živinorejske, ribiške, konsumne in druge zadrug.

Proizvajalne zadrug

Te zadrug imajo isti cilj kot nakupne, le da poslujejo v obratni smeri, t. j. namesto da nakupujejo, prodajajo, bilo predelane surovine ali svoje kmetijske pridelke. Sem spadajo iste vrste zadrž kot one iz prednje skupine, izvemaj zadržne domove in slične zadrug.

Ta skupina zadrž je jako važna in zajema razne zadrug, ki se bavijo s proizvodnjo. Ene se bavijo samo z proizvodnjo, druge pa tudi s prodajo svojih pridelkov. Čisto proizvodne zadrug so one, ki izdelujejo ali predelujejo blago. Sem spadajo kmetijske, obrtniške in industrijske zadrug.

Mešane proizvodno-prodajne so lahko vse omenjene zadrug, kolikor se bavijo tudi s prodajo svojih proizvodov. Sem spadajo tudi proizvodno-potrošniške zadrug, v katerih si potrošniki uredijo proizvodnjo za krije svojih potreb. Te zadrug zahtevajo višjo zadružno zavest, ki se kaže v čutu za skupnost in odgovornosti, v predanosti in disciplini, v vztrajnosti in požrtvovalnosti ter v težnji in prizadevanju, da postane organizacija imnožična.

Mešane zadrug

zdrugujejo posle, ki jih sicer opravljajo določene zadrug. Takšno osredotočenje poslov se izvede tam, kjer niso dani pogoji za ustanovitev več zadrž, ki bi utegnile opravljati posamezne posle.

Pri šestih skupini (razne zadrug) je vredno poudariti, da bi bile naše prilike zelo pomembne živinorejske in perutninarske selekcijske zadrug, katerih naloga je izboljšanje pasme prikladne posameznemu kraju ali okraju. Take zadrug bi nam mogle nuditi velike gospodarske koristi, še zlasti glede drobnih in reje drobnih živali, kar je bilo doslej popolnoma zanemarjeno.

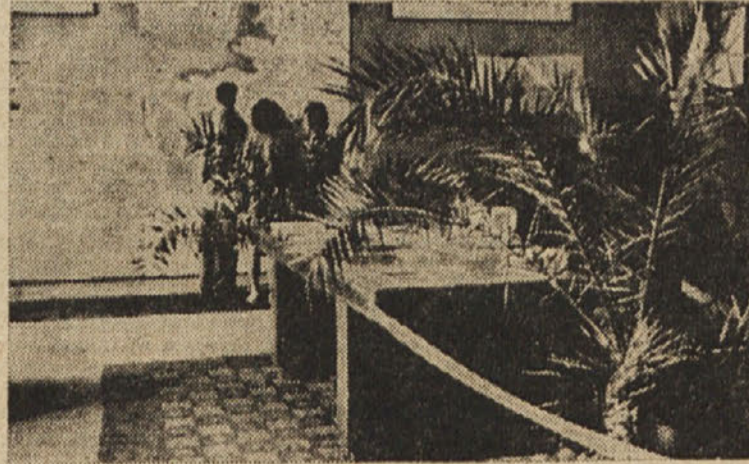
Zadružna zveza

je združenje zadrž za zaščito njihovih skupnih interesov, za posvetovanje, pbezavo in razporeditev njihovega poslovanja ter za pospešitev gospodarskega in kulturnega napredka.

Zadružna zveza je kot osrednja organizacijski kontrolni in revizijski organ. Preko svojih organov nadzira poslovanje zadrž svojih članic in pazi, da se ne pojavijo nepravilnosti oziroma da se te ne odlašanja odpravijo.

Zveza zastopa in ščiti zadrug pred oblastmi ter daje navodila in smernice za njihovo poslovanje ter ureja razdelitev kreditov.

Stanko Čuk
(Nadaljevanje sledi.)

RAZSTAVA HRVATSKE KULTURE V BUJAH

koj sprevidi, da mora prijeti tudi za knjigo. Postane samouk. Težko mu gre še bolj kot v tovarni, toda zadoščenje je večje in to ga še bolj spodbuja. Ker v njem gorijo, ponese plamen še na deželo. Naši pradedje po vaseh se začnejo mučiti z «drukanjimi» črkami, iz mesta prihaja duševna hrana, širijo se knjige in časopisi. Tudi kmečki sinovi obiskujejo višje šole. In glej istočasno se zboljša življenjsko stanje po vaseh, boljša se kmetijstvo, način življenja je bolj človeški. Le vprašajte vaše stare očete, one stare stare, kako so živeli, ko je še malokateri v vasi znal čitati. Strojev in umetnih gnojil prav gotovo sedaj ne bi imeli, če ne bi bilo prej šol in knjig.

prave godbe, ki so kos vsaki meščanski. Če poslušá Brtočane ali Osadce, potvorniš, ali niso morda Tržačani. In ne igrajo samo po plesih. Na kulturnih prireditvah nastopajo in tekmujejo nad seboj.

Skoraj po vseh vaseh imamo knjižnice, časopisi prihajajo v vsako istrsko vasico. Nekateri bolj marljivji in brihtni ne čitajo samo, vneto se oglašajo v naših listih iz Babičev, iz Smarij, Pomjana in drugod ter s tem opozarjajo na ljudstvo na delo, posebnosti in potrebe svojega domačega kraja.

Zvečer marsikdo vzame knjigo v roke, toda teh primerov je še vedno premalo. Se in še več je treba čitati in se učiti, da bomo daleč prekosili in prehiteli tudi na kulturnem polju vse one, ki